

MATKA MAAILMAN YMPÄRI

Toiminnallisia menetelmiä monikulttuurisuuskasvatukseen
varhaiskasvatuksessa

Salla Jaakola ja Katja Lindholm

Opinnäytetyö, kevät 2016

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

lastentarhanopettaja

TIIVISTELMÄ

Jaakola, Salla & Lindholm, Katja. Matka maailman ympäri. Toiminnallisia menetelmiä monikulttuurisuuskasvatukseen varhaiskasvatuksessa. Helsinki, kevät 2016. 59 s., 4 liitettä. Diakonia-ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö on produktio ja sen tarkoituksena oli lisätä suvaitsevaisuutta, erilaisuuden ymmärtämistä ja monikulttuurisuuskasvatuksen tunnetuksi tekemistä. Produktin tavoitteena oli tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen materiaalipaketti monikulttuurisuuskasvatuksen tueksi päiväkodin henkilökunnalle ja saada toiminnalliset kortit 3–5-vuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan käyttöön, jotka olisivat sovellettavissa myös muihin ikäryhmiin. Monikulttuurisuuden kasvaessa työ päiväkodissa vaatii kasvattajilta yhä enemmän erilaisia taitoja ja uusille työtavoille on käyttöä. Espoossa asuu paljon eri kielijä ja kulttuuritaustaisia perheitä, joten tärkeää oli lähteä kehittämään sekä antamaan uusia toiminnallisia työvälineitä päiväkodeille.

Opinnäytetyö koostuu kahdesta osasta. Opinnäytetyön ensimmäiseen osaan on koottu tietoa varhaiskasvatuspedagogiikasta, lapsen identiteetin kehityksestä, 3–5-vuotiaiden lasten kehitysvaiheista ja osallisuudesta. Tästä siirrytään käsittelemään monikulttuurisuutta varhaiskasvatuksessa, suvaitsevaisuutta, mitä monikulttuurisuuskasvatus on päiväkodissa sekä työntekijän monikulttuurisuusosaamista. Yhteistyöpäiväkoteina toimi kaksi espoolaista päiväkotia ja kartoituksen toivotusta välineestä toteutettiin sähköisten ja paperisten kyselyiden avulla. Kyselyssä oli teemoitettu materiaalipakettien vaihtoehtoja, joista kysyttiin kasvattajien mielipidettä. Kyselyssä tarkasteltiin myös sitä, kuinka monikulttuurisuuskasvatus nähtiin päiväkotien arjessa ja kuinka monikulttuurisuuden tiedostaminen on ensiaskel kehittäessä omaa kulttuurista työtettä.

Kyselyn vastauksiin pohjautuen rakentui opinnäytetyön toinen osa eli “Matka maailman ympäri” maailmankartta, liput, paperinen versio ja laminoidut toiminnalliset kortit. Materiaalipakettia esiteltiin päiväkodeissa ennen käyttöönottoa. Opinnäytetyö voi tuottaa uusia ideoita sekä toimia tiedollisena ja taidollisena välineenä monikulttuurisuuskasvatusta toteuttaessa erilaisissa toimintatuokioissa varhaiskasvatuksen ympäristöissä. Kriittinen monikulttuurisuuskasvatus on ensisijaisen tärkeää, huolimatta eroavaisuuksista, jokaisella on samanlainen ihmisarvo. Monimuotoisuus on asia, jota on hyvä oppia arvostamaan sen kaikilla tasoilla. Erilaisuutta ei tule korostaa, vaan on tärkeää nähdä se luonnollisena, arkipäiväisenä asiana. Espoon varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille, joten opinnäytetyö pohjautuu erityisesti tälle ajatukselle.

Asiasanat: monikulttuurisuus, monikulttuurisuuskasvatus, monikulttuurisuusosaaminen, suvaitsevaisuus, varhaiskasvatussuunnitelma

ABSTRACT

Jaakola Salla and Lindholm Katja. Functional methods for multicultural early childhood education. 59 p. 4 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2016. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme of Social Services. Option in Social Services and Education.

Degree: Bachelor of Social Services.

Aim of the study was to produce a clear and easy-to-use material package to support multicultural education in kindergartens and to get activity cards for educators who work with children aged 3 to 5. The cards could also be adapted to other age groups. The thesis is a production and its purpose was to reduce biased prejudices, increase understanding for diversity and make multicultural education renown.

The thesis is made of two parts. In the first theory part there is gathered knowledge about of early childhood education, children's identity development, 3-5 years old development stages and engaging children to activities. In addition the theory part examines multiculturalism in early childhood education, tolerance, what multicultural education is in kindergarten and educator multicultural competence. Cooperation kindergartens are from Espoo and made an enquiry on web and physical paper about the wished instrument. In the enquiry had themed choices for material packages, on which was asked educators opinion. Enquiry examined how multicultural education is seen in kindergartens every day and how multicultural awareness is the first step towards one's own cultural work.

Second part of the thesis consists of the enquiry responses according to which constructed the material package "around the world", includes a map of the world, flags, the paper version and laminated action cards. The material package was presented to kindergartens before handing out. As for conclusions critical multicultural education is of primary importance and despite of our differences everyone has the same human dignity. Diversity is a value that should be appreciated on all of it levels. Inequality should not be stressed, but equality should be seen as a natural everyday value. According to Espoo's early childhood education plan multicultural education belongs to everyone.

Keywords: early childhood education, multicultural education, multiculturalism, multicultural competence, tolerance

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 NÄKÖKULMIA VARHAISKASVATUKSEEN	8
2.1 Varhaiskasvatuspedagogiikka	8
2.2 Lapsen identiteetin kehitys.....	9
2.3 Tyypillisimmät kehitysvaiheet 3–5-vuotiailla	11
2.4 Suvaitsevaisuus	13
2.5 Lapsen osallisuutta tukevat toiminnalliset menetelmät.....	15
3 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA	17
3.1 Monikulttuurisuuden määritelmä	17
3.2 Monikulttuurisuutta tukeva varhaiskasvatussuunnitelma	18
3.3 Monikulttuurisuuskasvatuksen lähtökohdat.....	19
3.4 Erilaisia tapoja toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta	20
3.5 Työntekijän monikulttuurinen kasvatusosaaminen.....	22
4 AIEMMAT HANKKEET JA TUTKIMUKSET	24
4.1 VKK-Metro-hanke	24
4.2 Ota koppi! -hanke.....	24
4.3 Muut tutkimukset	25
5 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN.....	26
5.1 Produktion tavoitteet ja lähtökohdat	26
5.2 Toimintaympäristön kuvaus.....	27
5.3 Produktion suunnittelu	27
5.4 Produktion toteuttamisen kuvaus	29
5.5 Materiaalipaketin ulkoasu ja kuvitus	33
5.6 Produktin arviointi	34
6 POHDINTA	36
6.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	36
6.2 Ammatillinen kasvu	38
6.3 Kehittämisideat	41
LÄHTEET.....	43
LIITE 1: Saatekirje ja kyselyrunko	50
LIITE 2: Maailmankartta ja liput	56
LIITE 3: Valmiit laminoidut kortit	57

1 JOHDANTO

”Kun minä synnyin, minä olin musta.
Kun minä pelkään, minä olen musta.
Kun minä suutun, minä olen musta.
Kun minä palelen, minä olen musta.
Kun sinä synnyit, sinä olit vaaleanpunainen.
Kun sinä pelkää, sinä olet valkoinen.
Kun sinä suutut, sinä olet punainen.
Kun sinä palelet, sinä olet sininen.
Ja sinä sanot, että minä olen värillinen.”
(Ajankohtainen kakkonen 28.12.1998)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus nostaa tärkeimmiksi tavoitteiksi syrjimättömyyden, lapsen edun huomioimisen, oikeuden elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemyksen kunnioittamisen. Monikulttuurisuuskasvatuksen eettisenä perusteena voidaan pitää YK:n ihmisoikeuksien julistusta, joka sisältää periaatteet ihmisarvosta, tasa-arvosta ja oikeudenmukaisuudesta. Ihmisoikeuksiin perustava artikla ”kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapautteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen”, sopii kuvaamaan tasa-arvon tarkoitusta. (Brederode-Santos, Claeys, Fazah, Schneider & Szelényi 2012, 21–22.)

Suomessa noin puolet vieraskielisestä väestöstä asuu pääkaupunkiseudulla. Viime vuosina vieraskielisen väestön määrä ja osuus on kasvanut yhä nopeammin, ja sen arvioidaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. (Helsingin kaupungin tietokeskus 2016, 5.) Kokeemme monikulttuurisuuskasvatuksen ajankohtaiseksi ja tärkeäksi, sillä jokaiselle on avartavaa tutustua eri kulttuureihin ja tapoihin toimia. Kulttuuritietoisuuden kautta voidaan vaikuttaa ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamiseen ja näin lisätä yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta.

Opinnäytetyö on produktio ja sen tarkoituksena oli lisätä suvaitsevaisuutta, erilaisuuden ymmärtämistä ja monikulttuurisuuskasvatuksen tunnetuksi tekemistä. Produktin tavoitteena oli tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen materiaalipaketti monikulttuurisuuskasvatuksen tueksi päiväkodin henkilökunnalle ja saada toiminnalliset kortit 3–5-vuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan käyttöön, jotka olisivat sovellettavissa myös muihin ikäryhmiin. Opinnäytetyömme lähtökohtana on, että monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteet kuuluvat kaikille.

Espoossa asuu paljon eri kieli- ja kulttuuritaustaisia perheitä. Koimme tärkeäksi lähteä kehittämään ja antamaan uusia toiminnallisia työvälineitä päiväkoteihin myös oman ammatillisen kasvumme tueksi. Tutkimusten mukaan, esimerkiksi VKK-Metron varhaiskasvatuksen kehittämisyksikköhankkeessa päiväkoteihin kaivattiin materiaalipaketteja monikulttuurisuuskasvatuksen tueksi toiminnallisiin hetkiin (Venninen 2009, 29–30). Aiheen ajankohtaisuuden ja kokemuksiemme vuoksi kiinnostuimme aiheesta sen takia, että saisimme itse tarvittavia työkaluja monikulttuurisuuskasvatuksen toteuttamiselle.

Materiaalipakettimme sisältö muokkaantui varhaiskasvattajien toiveista. Varhaiskasvattajille laitimamme kyselylomakkeen ja siitä saamiemme vastausten perusteella rakensimme toiminnallisen materiaalipaketin. Maailmankartta, liput, toiminnalliset laminoituneet kortit sekä paperinen versio korteista painottuivat varhaiskasvattajien toiveista eri maanosiin ja kulttuureihin. Materiaalipaketti ei ole liitteenä tässä opinnäytetyössä, varhaiskasvattajilta saatujen markkinointi-ideoiden vuoksi. Materiaalipaketti on suunnattu 3–5-vuotiaiden lasten parissa toimiville, mutta on mahdollinen toteuttaa soveltaen myös eri-ikäisten lasten parissa.

Opinnäytetyöstämme syntyneen produktimme tavoite on, että työntekijät saavat materiaalipaketin käyttöönsä, joten kävimme esittelemässä materiaalipakettia ja keräämässä arviointia päiväkodeissa ennen käyttöön ottoa. Laminoituneet kortit herättivät kasvattajien kiinnostuksen ja saimme hyviä ideoita esimerkiksi ajatellen materiaalipaketin tunnetuksi tekemistä.

Jensenin (2009) mukaan pohjoismaissa tärkeänä pidetään pedagogiikkaa, joka painottuu leikkiin, sosiaalisten suhteiden huomioimiseen sekä haluun ja intoon rakentaa yhdessä merkityksiä ympäristöön, jossa aikuiset ja lapset toimivat. Suosittelemme opinnäytetyöstämme syntyneitä tuotteita kaikille, jotka haluavat saada monikulttuurisuuskasvatuksesta toiminnallisia vinkkejä arkeen. Opinnäytetyön ideana on toimia tiedollisena ja toiminnallisena välineenä monikulttuurisuuskasvatusta toteuttaessa.

2 NÄKÖKULMIA VARHAISKASVATUKSEEN

2.1 Varhaiskasvatuspedagogiikka

Laadukas varhaiskasvatus auttaa tukemaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä vähentää lasten hyvinvointi- ja terveyseroja. Varhaiskasvatus edistää lapsen motorisia, kognitiivisia, emotionaalisia ja sosiaalisia valmiuksia. Erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisessa, syrjäytymisen ehkäisyssä sekä oppimisvalmiuksien kehittämisessä varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014.)

Laadukas varhaiskasvatus edellyttää tarkastelua siitä, miten ja miksi varhaiskasvatusta toteutetaan. Sosiaalisten verkostojen ja yhteisöllisyyden vähenemisen myötä on kiinnitettävä huomiota lasten hyvinvoinnin edistämiseen sekä yhteisön sosiaalistamiseen. Vanhempien oikeus ja vastuu kasvatukseen tulisi nähdä tärkeänä lähtökohtana kasvatus-työssä. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella on positiivisia vaikutuksia, jotka ulottuvat nuoruusikään asti. Laadukkaan varhaiskasvatuksen avulla lapset hyötyvät siitä niin sosiaalisesti, emotionaalisesti kuin kognitiivisestikin. (Kronqvist 2011, 13–15.)

Kasvattajan henkilökohtaiset näkemykset vaikuttavat siihen, kuinka lapsen ajatellaan omatoimisesti pystyvän eri ikäkausilla toimimaan. Kasvattajan näkemyksiä määrittävät kyseisessä kulttuurissa ja ajassa vaikuttavat yleiset käsitykset. Keskittymällä lapsen keskeneräisyyteen ollaan yhteydessä ajatukseen siitä, että kasvatuksen tärkein tehtävä on kasvattaa lapsia tulevaisuutta ajatellen yhteiskunnan taitaviksi jäseniksi. Suomalaisen varhaiskasvatuksen juuret ovat fröbeliläisessä pedagogiikassa, jossa pidettiin tärkeänä aikuisjohtoisen toiminnan lisäksi myös lasten ja aikuisten vierekkäin työskentelyä sekä lasten luovia, omatoimisia leikkejä. Tämä pedagoginen ote onkin myöhemmin vahvistunut, samalla tuoden paineita lapsi-aikuinen valtasuhteeseen. Nykyään lapsia pidetään aloitteellisina ja aktiivisina toimijoina, jotka voivat rakentaa omaa ymmärrystään vuorovaikutuksessa sosiaalisen ja fyysisen ympäristönsä avulla. (Turja 2011, 42–43.)

Kasvatuksen avulla kasvattaja siirtää lapsille hyvinä ja oikeina pitämiään arvoja. Arvot nähdään usein tiedostettuina mutta usein näkymättöminä arjen kasvatustoiminnassa. Kasvattajan tulee kuvata, minkälaista kasvatusta hän arvostaa ja miksi, sillä erilaiset

näkemykset kasvatuksesta, lapsista ja oppimisesta voivat näyttäytyä ryhmässä lasten eriarvoisena kohteluna tai aikuisten epäjohtonmukaisena toimintana. Jokainen kasvattaja katsoo asioita omista kokemuksistaan tuoden mukaan oman näkemyksen kasvatuksesta. (Piiroinen-Malmi & Strömberg 2008, 60–63.)

2.2 Lapsen identiteetin kehitys

Nykypäivänä lasten sukulaissuhteet ovat moninaistuneet, satunnaiset tuttavuudet lisääntyneet ja usein myös kasvatukselliset valtasuhteet ovat epäselviä. Elinympäristömme on vaikuttamassa siihen, millaisia myötäelämisen kohteita lapsi kohtaa. (Mäkinen 2012, 95.) Monikulttuuriselle lapselle positiivisen identiteetin muodostuminen saattaa olla usein haastavampaa, kuin valtakulttuuria edustavalle lapselle. Tutkimukset ovat osoittaneet, että monikulttuuristen lasten identiteetit ovat valtaväestön lapsia moniselitteisempiä. (Herman 2004, 731.) Identiteetti nousee tärkeäksi lapsen samaistuesssa toisiin ihmisiin sekä siihen, kuinka hän jäsentää itseään ja olemistaan. Meillä jokaisella on omakohtainen identiteetti, joten emme jaa identiteettiä muiden kanssa. Identiteetti toimii myös välineenä, sillä sen avulla voimme miettiä persoonallisen, yksityisen ja yhteisöllisen olemisen, samaistumisen ja kuulumisen yhteyksiä toisiinsa. Identiteetin kautta määrittellemme keitä olemme ja näin voimme samaistua toisiimme. (Mäkinen, 2012, 95.)

Paul Gouguin on maalauksessaan *Keitä olemme, mistä tulemme, minne menemme?* kuvannut identiteettiä vastaamalla taiteen muodossa teoksen nimessä oleviin kysymyksiin. Maalaus on kuvaa ihmisen sielunmaisemaa elämän eri vaiheissa. (Honour & Fleming 2011, 726.)

Lapsi ei synny yhteisön jäseneksi, vaan kasvaa siihen ja sisäistää omien vanhempiensa todellisuuden itsestään selvyytensä (Kalliala 2015, 19). Yksilön kulttuuri-identiteettiin kuuluvat yhteisön sosiaaliset käytännöt ja rutiinit. Kuuluvuuden tunnetta lisää se, että tiedostamme, miten omassa yhteisössä eletään. Ihmiset muuttavat nykyään ympäristöstä toiseen ja ovat yhteydessä muiden kulttuuriryhmien kanssa ja näin kieli- ja kulttuuri-identiteettimme muuttuvat nopeasti. Identiteetillä viitataan usein ihmisen mielensisäisiin edustuksiin maailmasta ja itsestään. Uskomukset, arvot ja skeemat syntyvät ja usein yhdistyvät menneisyyden kokemuksiin peilautuen tähän päivään: esimerkiksi maahan-

muuttajalapsen kokemukset ja muistot alkuperäismaastaan, kulttuuristaan, suhtautumisesta ihonväriin, sukupuoleen tai omiin kykyihin juurtuvat lapsen muistiin kokemuksina ja tulkintoina osallisuudesta erilaisissa ryhmissä. (Mäkinen, 2012, 98–99.)

Oman äidinkielen ja suomen kielen oppimisen tukena korostuvat toiminnallisuus, lapsilähtöisyys ja päiväkodin arjen moninaiset tilanteet. On tärkeää tehdä yhteistyötä vanhempien ja eri kieli- ja kulttuurijärjestöjen kanssa, sillä lapselle oma äidinkieli on identiteetin, ajattelun ja tunteiden kieli. Äidinkieli vahvistaa lapsen omaa kulttuurista identiteettiä, oman kulttuurinsa tuntemusta sekä siteitä etniseen kotimaahan ja omaan kieliyhteisöön. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29–30.) Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) määrittää sen, kuinka kotouttamissuunnitelmassa tulee huomioida lapsen kotouttamisen tukeminen ja suomen tai ruotsin kielen opiskelu. Laki kotouttamisen edistämisestä (2010/1386) sisältää myönteisen vuorovaikutuksen syntymisen edistämisen eri väestöryhmien välille sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen. Varhaiskasvatukseen on myös tärkeää saada kasvattajiksi koulutettuja, maahanmuuttajataustaisia henkilöitä, lapsen oman äidinkielen ja kaksikielisyyden oppimisen tueksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 29–30.)

Maailmankuvalla on tärkeä asema elämän jäsentämisen pohjana, sillä sen kautta muodostamme käsityksen itsestämme, toisista ihmisistä, luonnosta, kulttuurista ja yhteiskunnasta. Tärkeimpiä asioita ovat tunteet, nähdyt ja koetut asiat sekä oppiminen. Maailmankuva muokkaantuu jatkuvasti, kun lapsi on vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa. Mikäli lapsella on hyvin kehittynyt maailmankuva, hän pystyy toimimaan paremmin muiden ihmisten kanssa. Lapsen ohjaaminen ja kasvattaminen ovatkin lapsen maailmankuvan kehittämistä, joten kasvattajien on tärkeä huomioida lapsen kognitiivisen, psyykkisen, sosiaalisen ja fyysisen kasvun tukeminen. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 65.)

Ympäristöllä on suuri merkitys lapsen identiteetin muodostumiselle. Ympäristöä ei ole ainoastaan se, mikä on meidän ulkopuolella, vaan ympäristömme kuuluu myös meidän sisäinen maailmamme. Sisäinen maailma pitää sisällään ajattelun, maailmankuvan, mielikuvat ja käsitteistön. Identiteetin rakentumisen perustana toimivat arvot, käsitykset, säännöt ja kulttuurin piirteet. Ympäristö voi toimia myös pintana, jota vasten ihminen

peilaa omaa jatkuvasti kehittyvää identiteettiään ja samaistumalla omaan kulttuuriin identiteetti kehittyy. (Mäkinen 2012, 2–13.)

Ihmisellä ei ole identiteettiä, jos hän ei tule nähdäksi. Tämän takia kasvatuksen keskeisiä kysymyksiä onkin se, minkälaisia kuulluksi ja nähdäksi tulemisen paikkoja varhaiskasvattajat luovat lapsille. Kysymys on siis lapsen ja aikuisen, ryhmän ja aikuisen sekä myös lasten keskinäisistä suhteista. Se, miten dynaamisesti lapset suuntaavat itseään kohti toisia ihmisiä, on ratkaisevaa identiteetin kannalta. Identiteetin rakentumisen kannalta tärkeimmät lähtökohdat ovat suhteet toisiin ihmisiin, osallisuus sekä suvaitsevaisuus. (Mäkinen 2012, 105–106.) Parhaiten lapsen oman identiteetin vahvistumista tuetaan vanhempien ja eri kulttuuriyhteisöjen yhteistyön avulla. Yhteistyö on tärkeää, jotta voidaan tukea lapsen mahdollisuutta tuoda esiin omaa kulttuuritaustaansa varhaiskasvatuksessa. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 40.)

2.3 Tyypillisimmät kehitysvaiheet 3–5-vuotiailla

Varhaisilla ihmissuhdekokemuksilla on psykoanalyttisen persoonallisuusteorian mukaan vaikutusta lapsen persoonallisuuden kehitykseen. Lapsen eri kehitysvaiheet ja niiden kasvatukselliset toimenpiteet, arvostus ja välittäminen ovat yhteydessä lapsen myöhempään käyttäytymiseen. Persoonallisuuden kehitykselle on tärkeää huolehtiva, turvaa tuova, tarpeiden tyydyttävä, hyväksyvä ja lapsesta kiinnostunut aikuinen. (Wahlberg 2004, 84.)

Päivittäiset tilanteet ja muiden ihmisten suhtautuminen ohjaavat lasta sosiaalisten taitojen kehittymisessä. Aikuisen tulee ohjata lasta, miten sosiaalisissa tilanteissa tulisi toimia. Lapsen riittävät vuorovaikutustaidot takaavat sen, että hän osaa toimia sosiaalisissa tilanteissa oikealla tavalla. Sosiaalisten taitojen ja vuorovaikutuksen tukemisessa voi lähteä liikkeelle arkisista, päivittäin toistuvista tilanteista, esimerkiksi tervehtimisestä ja kiitos-sanan harjoittelusta. Yhteiset säännöt ja puuttuminen sääntöjen rikkomiseen tuovat lapselle kokemusta siitä, minkälaista käyttäytymistä häneltä toivotaan. Lapsen hyvä käytös huomioidaan ja hänelle annetaan positiivista palautetta useammin kuin negatiivista palautetta. (Aaltonen ym. 2009, 33.)

Sosiaalisen vuorovaikutuksen perustaitoja ovat toisten kuunteleminen ja vuorotellen puhuminen tai tekeminen. Aikuisen tulisi tukea lasta tässä kehitysvaiheessa, sillä nämä taidot kehittyvät lapsen ollessa 3–4-vuotias. Lapsen toiminnassa lisääntyä aloitteen tekeminen ja luottamus aikuiseen kasvaa, jonka myötä rajojen hyväksyminen alkaa tulla helpommaksi lapselle. Tässä ikävaiheessa lapsi alkaa myös oppia sosiaalisia sääntöjä, kuten vuorottelua ja jakamista, ja hänelle muodostuu empatiakykyä ymmärtää toisten tunteita. Lapsen leikeissä ja kaverisuhteissa voi ilmetä riitoja tai sanaharkkaa, ja nämä vahvistavat lapsen kykyä ratkaista asioita sosiaalisissa suhteissa. Aikuisen tehtävänä on riidan jälkeen sanoittaa lapsen tunteita kyselemällä lapselta, miltä tuntui ja miltä toisesta lapsesta tuntui. (Heinämäki 2000 18–19.)

Kolmen vuoden iässä lapsi alkaa ymmärtää toisten tunteita. Hän ei vielä ymmärrä sääntöjä, mutta huomaa, että hyvällä tai huonolla käytöksellä saa aikuisen huomion. Hän ystäväystyy muiden lasten kanssa mutta riitoja voi tulla. Hän tarvitsee aikuisen tukea ja ohjausta vuorovaikutustilanteiden harjoittelussa. Hän opettelee ja pystyy jo jonkin aikaa odottamaan vuoroaan. Kolmevuotiaasta lasta voi tukea vuorovaikutustilanteissa muun muassa keskustelemalla tärkeistä ihmisistä ja tunteista. Lapsen turvallisuuden tunnetta on hyvä vahvistaa olemalla läsnä ja käytettävissä. Lapselle voi opettaa, miten toisiin ihmisiin otetaan kontaktia, pyydetään kaverilta leluja tai vuorotellaan. Aikuisen katseet, ilmeet, eleet, nyökkäykset ovat tärkeitä lapsen rohkaisuun. (Aaltonen ym. 2009 33–34.)

4-vuotiaasta eteenpäin lapsi ymmärtää, mitä häntä pienemmät lapset osaavat ja mitä eivät osaa. Siihen liittyy iloa omasta osaamisesta ja tässä ikävaiheessa lapset vertailevat useasti omia suorituksiaan toisten osaamisiin. Lapsi mielellään auttaa pienempiä ja näkee heidän oppimisensa. Tässä keskeisessä asemassa on kuitenkin aikuisen esimerkki. Tällä ikäkaudella lapset leikkivät mielellään yhteistoiminta-, rooli- ja sääntöleikkejä, jotka myös tukevat kielen kehitystä ja sosiaalinen ympäristö tulee tärkeäksi leikkiin. Leikeissä lisääntyvät ristiriidat ja ratkaisutapojen puuttuessa aggressiivinen käytös voi tulla tavaksi kohdata sosiaalisia tilanteita. (Heinämäki 2000, 23.) 5-vuotiaana eletään usein tasapainoista vaihetta eikä hermostuta epäonnistumisista niin herkästi kuin aiemmin. 5-vuotias myös hyväksyy pelien säännöt sekä pystyy noudattamaan niitä. (Aaltonen ym. 2009, 35.)

3–5-vuotiaiden leikki-ikäisten lasten kehitystehtäviin kuuluu samastuminen eli identifikaatio. Lapsen elämänpiirin laajentuessa hän kiinnostuu erilaisista ympäristöistä ja asioista. Aikuiset alkavat tässä vaiheessa asettaa erilaisia käyttäytymistä ohjaavia rajoituksia lapsen toiminnalle. Näin ollen lapsi oppii tiettyjä yhteiselämän taitoja ja tiettyjä sääntöjä. (Piiroinen-Malmi & Strömberg 2008, 57.) Lapsilla tietoisuus erilaisuudesta on kehittynyt jo 3-vuotiaana ja kiinnostus erilaisista kielistä herää. He saattavat kieltäytyä leikkimästä esimerkiksi erivärisen nukken kanssa, sillä 3–5-vuotiaat lapset tunnistavat esimerkiksi ihonvärin pysyvyyden. 4–5-vuotiaat saattavat käyttää etnistä taustaa perusteena, mikäli he kieltäytyvät leikkimästä itsestä poikkeavan näköisen lapsen kanssa. (Halme & Vataja 2011, 44.)

2.4 Suvaitsevaisuus

Suvaitsevaisuus käsitteenä on liittynyt suomalaiseen monikulttuurisuuskeskusteluun huomaamattamme. Tukeutuessa suvaitsevaisuuteen monikulttuurisuuden tavoittelussa, usein itse käsitteen tarkoituseriä, sisältöjä sekä seurauksia on puitu huomattavan vähän yleisissä keskusteluissa. Suvaitsevaisuuden käsitettä käytetään monella eri tavalla. Julkisessa keskustelussa suvaitsevaisuudella viitataan haluttuun yhteiskunnalliseen tilaan, hallintoon ja politiikkaan liittyvään ohjeistukseen sekä ihmisten ihmissuhteita ja moraalialia ohjailevaan hyveeseen. (Suurpää 2005, 41–43.)

Suvaitsevaisuus liittyy satojen vuosien vanhaan historiaan, kun monikulttuurisuuskäsitteen ympärillä käyty keskustelu on etupäässä uudempaa. Suvaitsevaisuus käsitteenä johtaa siihen, että siihen liittyy vahvoja moraalisia tunteita, koska sillä tarkoitetaan ihmisten toimintaan liittyviä arvovalintoja, jotka mitoittavat ihmisen käsitystä itsestään, omasta yksilöllisyydestään sekä hänen käsitystään muista ihmisistä ja yhteisöllisyydestä. Suvaitsevaisuus ei ole pelkästään asiantiloja, asenteita tai tunteita kuvaava käsite, koska sillä on myös vahva velvoittava ulottuvuus. Suvaitsevaisuutta pidetäänkin yhtenä tämän hetken ihmisen tärkeimpänä velvoitteena, jolla määritellään, minkälainen on kansainvälinen, nykyaikainen, avoin ja hyvä ihminen. (Suurpää 2005, 41–43.)

Pohtiessa sitä, keitä ja millaisia olemme, muodostuu kuva niistä, jotka eivät kuulu ”meihin”. Jaon ”meihin” ja ”muihin” vuoksi ajatus kumpuaa samankaltaisuudesta ja erilaisuudesta. Koska olemme toistemme kaltaisia, muiden täytyy olla erilaisia, sillä he poikkeavat meistä, ja näin erilaisuus näyttäytyy normaalista poikkeavana. Erilaisuutta voidaan arvioida siten, kuuluvatko ihmiset esimerkiksi oman kansalaisuuden joukkoon vai eivät. Erilaisuutta voidaan sallia eritavalla erilaisissa tapauksissa ja tilanteissa. Suhautumiseen vaikuttavat normittajan henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten sukupuoli, ikä tai ammatti. (Hammar-Suutari, 2009, 57.) Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) tarkoituksen on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja parantaa oikeusturvaa syrjinnän kohteeksi joutuneella. Laissa sanotaan, että ketään ei saa syrjiä kansalaisuuden, kielten, ihonvärin, alkuperän, iän, vakaumuksen, uskonnon, mielipiteen tai perhesuhteiden perusteella.

Suvaitsevaisuus nähdään tärkeänä kasvatuksen arvopohjana, mutta myös oleellisena asiana ihmisenä kasvamisessa, huolenpidossa, välittämisessä, tunteiden säätelyyn liittyvissä aiheissa sekä yksilön velvoitteissa ja vastuissa yhteisössään. Suvaitsevaisuus jää moraalisesti piirtyväksi yleisluontoiseksi käsitykseksi hyvästä elämästä ja ihmisestä. (Suurpää 2005, 41–43.)

Suvaitsevaisuuskasvatus on yksi tärkeimmistä suvaitsevaisuuden edistämisen keinoista, jonka avulla jokainen voi pohtia asenteitaan ja mielipiteitään (Unesco toimikunta 1997, 11). Suvaitsevaisuuskasvatuksessa korostetaan ennakkoluuloja sekä rasismin vastaista kasvatusta (Räty 2002, 206). Yksi suvaitsevaisuuskasvatuksen periaatteita on samankaltaisuuden korostaminen erilaisuudesta huolimatta (Wahlström 1996, 77). Myös sosiaalihuoltolain (1301/2014) tarkoituksena on yhdenvertaisuuden turvaaminen sekä samanarvoisuuden ja osallisuuden edistäminen. Aikuiset toimivat mallina lapsille ja suvaitsevaisuuskasvatuksen tavoitteena on monikulttuurisuuden tunnustaminen ja erilaisuuden hyväksyminen (Rautiainen 2005,69).

2.5 Lapsen osallisuutta tukevat toiminnalliset menetelmät

Lasten osallisuutta on haluttu nostaa esiin erilaisin varhaiskasvatusta ohjaavilla asiakirjoilla, jotka osaltansa nostavat tietoisuutta ja pedagogista keskustelua kentällä. Lapsia kehoitetaan ottamaan mukaan suunnitteluun. Opetuksen pedagogisten sisältöjen ja erilaisten teemallisten kokonaisuuksien pitäisi rakentua siitä lähtökohdasta, että ne perustuvat lasten kiinnostuksen kohteisiin sekä mahdollisiin aikaisempiin kokemuksiin. Näin ne myös voivat pitää yllä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta aikaisemmin opitun perusteella. (Turja 2011, 44–45.)

Osallisuudessa on kyse yhteisöllisyydestä ja siihen liittyy sosiaalisen syrjäytymisen ja monenlaisen sivuun jäämisen ehkäisy. Kasvatustyöskentelyssä kuuluu ottaa kaikki jäsenet tasavertaisesti osaksi yhteisöä. Osallisuuden yhteydessä käytetään paljon myös termiä osallistaminen ja sillä tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla esimerkiksi vanhemmat tai lapset pyritään mahdollistamaan osallisuuteen. Mahdollistaminen perustuu vapaaehtoisuuteen ja dialogiseen keskusteluyhteyteen, sillä osallisuus ei saa toteutua vastentahtoisesti. (Turja 2011, 46–47.)

Osallisuus on tunne siitä, että on hyväksytty omaan ryhmään tai yhteisöön. Kasvatuskumppanuus on vanhempien ja kasvattajien yhteinen prosessi: se on toimimista lapsen hyväksi. Kasvatus on lapsen ympärillä olevien aikuisten yhteistä kasvua ja kehitystä. Vanhemmille on tärkeää se, miten kasvattaja on päivän aikana nähnyt juuri hänen lapsensa. (Kaskela & Kronqvist 2012, 19, 23, 28.)

Osallistavassa pedagogiikassa arvostetaan lasten näkemyksiä, jossa monikulttuurisuutta kunnioitetaan ja sillä on voimaannuttava merkitys. Osallistavassa pedagogiikassa lapset voivat luopua passiivisesta tiedonmaksujan roolista ja jokaisen äänen arvo on keino rakentaa yhteisöllisyyttä opetustilanteessa. Sen myötä lapset ovat innostuneita, valppaita, puheliaita ja asiasta kiinnostuneita. Opetuksessa on tärkeää opetella toisten kuuntelemista ja vastavuoroisuuden taitoja. Monikulttuurisuudessa on kyse ihmisen kunnioittamisesta riippumatta ihmisen erilaisista piirteistä. Tärkeää on opettaa lapsille, miten kuunnellaan ja kuullaan toinen toistaan. Mitä paremmin lapset tunnistavat oman yksilöllisyytensä ja ainutlaatuisensa, sitä enemmän he pystyvät kuuntelemaan. (Eerola-Pennanen 2011, 240.)

Lapsilähtöisyys on kiinnostumista lapsesta, osallisuutta, tilan antamista lapselle ja toimintaa lapsesta käsin. Se on lapsen näkemistä lapsena ja se syntyy siitä, kun aikuinen haluaa kuulla lasta. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, oikeus omiin ajatuksiin ja mielteisiin, oikeus päätöksentekoon ja oikeus omiin tunteisiin. (Santavuori 2011.) Lapsilähtöisyys ei ole kuitenkaan sitä, että lapsi saisi itse päättää kaiken miten toimii tai mitä tekee, sillä vastuu on aina kasvattajalla. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 36.)

Toimintaympäristössä tulee olla lapselle tuttuja omaan kulttuuriin liittyviä tavaroita, kuvia ja esimerkiksi eri kulttuurien juhlat huomioidaan toiminnassa. Vuorovaikutuksen tukena käytetään esimerkiksi kuvia, sillä kuvitettu ympäristö helpottaa vuorovaikutusta lasten ja vanhempien kanssa. Monikulttuurisuuskasvatus yhdessä kielikasvatuksen kanssa edistävät lasten valmiuksia toimia monimuotoistuvassa maailmassa sekä auttavat lasta kotoutumisessa uuteen kulttuuriin. (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 2013, 45–46.)

Zimmerin (2011, 75, 76) mukaan erilaisten leikkien ja liikunnan avulla lapsi voi liittyä toisten joukkoon riippumatta eri kieli -ja kulttuuritaustastaan. Leikeissä lapset voivat ilmaista itseään kehon kielellä mutta myös kielellisen ilmaisun avulla omien kiinnostusten kohteiden mukaisesti. Tällöin liikkuminen tapahtuu lapselle tärkeiden asioiden parissa luonnollisesti. Tärkeää on antaa lapselle aikaa riittävästi toteuttaa omaehtoista leikkiä ja liikkumista sekä antaa riittävästi liikkumistilaa. Liikunta ja leikki yhdessä antavat lapsille mahdollisuuksia toimia yhdessä. Näitä voidaan käyttää pedagogisesti hyödykseen eri kieli -ja kulttuuritaustaisten lasten parissa. Liikuntaleikkitalanteet auttavat lasta paitsi motoristen taitojen kehittymisessä, myös tukevat sosiaalista, kognitiivista, kielellistä sekä emotionaalista kehitystä (Zimmer 2011, 84).

3 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Monikulttuurisuuden määritelmä

Suomi on ollut jo kauan monikulttuurinen maa (Paavola 2011, 87). Monikulttuurisuus-sanalla viitataan niihin menettelytapoihin ja strategioihin, joita tarvitaan monikulttuuristen yhteiskuntien moninaisten ja monimuotoisten ongelmien hallinnassa. (Hall 2003, 233–234.) Monikulttuurisuuden käsitettä käytetään useissa erilaisissa yhteyksissä, ja sillä on kuvattu muun muassa yhteiskunnallista tilannetta, yksilöidentiteettiä sekä taiteen ja kulttuurin virtauksia (Pitkänen 2002, 259–272). Elämämme keskeisin osa on monikulttuurisuutta, sillä esihistoriallisena aikana erilaisia kulttuurivaikutteita on jo omaksuttu paikalliseen elämäntapaan (Kupiainen 2003, 244–255).

Monikulttuurisuuskäsitteellä viitataan erilaisten ihmisten ja ryhmien yhteiseloön samassa tilassa ja ajassa sekä moniin käsityksiin ihanteellisesta yhteiskunnasta ja erilaisten ryhmien välisestä yhteiselosta, joihin liittyy myös keskustelu rasismista, ennakkoluuloista ja suvaitsevaisuudesta. (Paavola 2011, 88.) Haaste monikulttuurisuuden määrittelyssä on, että se on jotakin asiantilaa kuvaava, mutta myös asiantilan seurauksia määrittävä termi. Käsitteestä ei myöskään ilmene, että samaan aikaan ihmiset voivat kuulua useisiin kulttuuriryhmiin ja yhteiskuntaan sekä toisenlaisiin kulttuurisiin ryhmiin. (Paavola 2011, 88.) Monikulttuurisuus terminä on tulevaisuuteen suuntautuva, ihanteita ja tavoitteita asettava (Huttunen, Löytty & Rastas 2005, 20–21). Monikulttuurisuuskäsitteen rinnalla voidaan käyttää interkulttuurisuuden käsitettä, jossa kulttuurit voivat sulautua ja sekoittua keskenään ja kulttuurien vuorovaikutuksen kautta voidaan oppia toisilta (Paavola 2007, 47).

Eri kieli- ja kulttuuritaustaisilla lapsilla tarkoitetaan varhaiskasvatussuunnitelman luokituksen mukaan saamelaisia, romaneja, viittomakielisiä sekä maahanmuuttajataustaisia lapsia (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 39). Kansallisiin vähemmistöihimme on kuulunut ruotsinkieliset, romanit, tataarit, juutalaiset ja saamelaiset. Vanhat vähemmistöryhmät ovat olleet hyvin eriarvoisissa asemassa, esimerkiksi romanit ja saamelaiset eivät ole saaneet riittävästi ääntään kuuluviin kasvatus- ja koulu-

tuskysymyksissä, kun taas ruotsinkielisistä kansalaisista on aina pidetty huolta esimerkiksi oman päiväkotiryhmän avulla. (Paavola 2011, 87.)

Lapsen arjessa kansalaisuutta tärkeämmäksi tekijäksi nousee kieli, jonka avulla lapsi kommunikoi muiden ihmisten kanssa. Kielellä on merkittävä vaikutus lapsen kulttuuristen- ja sosiaalisten tapojen sekä viestintämallien oppimisen kannalta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 17.) Perustuslain (731/1999) mukaan kaikilla on oikeus omaan äidinkieleen ja siten on tärkeää tukea sitä päivähoiton arjessa. Laaja kielitaito on yhteiskunnan voimavara yksilön lisäksi.

3.2 Monikulttuurisuutta tukeva varhaiskasvatussuunnitelma

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvopohjana toimii YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Meillä jokaisella on ääni, mutta mitä tuo ääni tarkoittaa varhaiskasvatuksessa? Päivähoitossa lapsen ääni kuvastaa lapsen yksilöllisyyttä, vanhemman ääni toiveita ja odotuksia sekä kuvauksia lapsestaan ja kasvattajan ääni kertoo sen millä keinoin lasta tuetaan varhaiskasvatuksessa. Lapsen kehitys tapahtuu aina vuorovaikutussuhteiden kautta ja yhteisöön kuulumisen edellyttää, että lapsella on paikka ryhmässä, hän tuntee itsensä tärkeäksi, hän kuuluu ja näkyy. (Kaskela & Kronqvist 2012, 10, 15–19.)

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että varhaiskasvatuksen toteutuksessa edellytetään hyvää ymmärrystä kulttuureista. Varhaiskasvatuksessa henkilökunnan tulisi perehtyä lapsen historiaan, elämäntapoihin, kulttuuriin ja näiden tulisi näkyä myös päiväkodin arjessa. Kasvatuskumppanuuden kautta voidaan edistää lapsen kulttuuriperinteen säilymistä ja samalla lapselle tulisi antaa mahdollisuus ilmentää omaa kulttuuritaustaansa varhaiskasvatuksessa. Nämä yhdessä tukevat lapsen oman identiteetin syntymistä ja vahvistumista. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 39–40.)

3.3 Monikulttuurisuuskasvatuksen lähtökohdat

Monikulttuurisuuskasvatuksen lähtökohdat on kirjattu Espoon varhaiskasvatussuunnitelmaan. Tavoitteeksi luokitellaan tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, kulttuurienvälisen ymmärryksen sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden lisääminen. (Opetus- ja varhaiskasvatustalautakunta 2013, 46.) Päätaavoitteena on tarjota lapsille kielellisiä, etnisiä ja kulttuurisia kokemuksia sekä auttaa lasta saavuttamaan laajempi itseyymmärrys. Monikulttuurisuuskasvatuksen myötä myös suomalainen lapsi harjoittelee erilaisia kansalaistaitoja ja huomiota tulisi kiinnittää muun muassa rasismiin, ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamiseen. (Halme & Vataja 2011, 43–44.)

Lasta tulisi suojella toimilta, jotka voivat kasvattaa hänen taipumuksiaan uskonnolliseen, rodulliseen tai muunlaiseen syrjintään. Lasta tulee kasvattaa suvaitsevaisuuteen ja ymmärrykseen, rauhan ja kansojen välisen veljeyden hengessä. (Unicef i.a.) Yhdenvertaisuutta ja suvaitsevaisuutta voidaan käsitellä myös päivittäin keskustellen esimerkiksi ystävyyttä ja kiusaamista selvitellessä (Halme & Vataja 2011, 43–44). Varhaiskasvatustalautakunta (2015/580) tavoitteena on antaa valmiuksia kunnioittaa ja ymmärtää yleistä kulttuuriperinnettämme sekä tukea kaikkien kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Vaikka moni tunnistaakin monikulttuurisuuskasvatuksen tärkeäksi, se ei kuitenkaan vielä ole kaikkien toimintatapana käytännössä (Paavola 2007, 46). Monikulttuurisuuskasvatus nähdään usein koskevan ainoastaan maahanmuuttajia. Ilmiönä monikulttuurisuus koskettaa kuitenkin meistä jokaista. Tämän takia on tärkeää pysähtyä asian äärelle myös kantasuomalaisten lasten kannalta, jotta he kasvavat monikulttuurisen yhteiskuntamme avarakatseisiksi kansalaisiksi. Pääosa monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteista voidaan soveltaa laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, jossa tärkeintä on kaikkien lasten osallisuuden lisääminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen. Lähtökohtana päiväkodissa työskentelyssä tuleekin olla, että monikulttuurisuuskasvatus kuuluu arjen toimintaan ja sen tavoitteet koskettavat kaikkia lapsia. (Venninen 2009, 36.)

Monikulttuurisuuskasvatuksen myötä päiväkotikielillä on mahdollisuus oppia käsittelemään erilaisuutta. Tärkeää on antaa lasten kysellä ja ihmetellä monimuotoisuutta yhdessä aikuisten kanssa. Tieto ja ymmärrys eri kulttuureista tulevia ihmisiä kohtaan auttavat

ihmistä laajempaan ymmärrykseen ja yhteistyöhön toisia kansakuntia kohtaan. (Banks 2002, 1, 23.)

Monikulttuurisuuskasvatuksen päämääränä on minätietoisuuden edistäminen asettumalla eri kieli- ja kulttuuritaustaisten edustajien asemaan ja heidän kulttuuriinsa. Ajatellen tulevaisuuden monikulttuurista yhteiskuntaa tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden kannalta, on tärkeää opettaa lapsille tasa-arvoon ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä tietoja, taitoja ja asenteita. Mikäli opetetaan kantaväestön lapsille vain omaan kulttuuriin liitettäviä asioita, voi lapsi helposti jäädä ilman monikulttuurisia rikkauksia. Globalisoituvassa maailmassa menestyvät parhaiten ne, joilla on riittävät taidot toimia erilaisten ihmisten kanssa. (Halme & Vataja 2011, 43.)

3.4 Erilaisia tapoja toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta

Monikulttuurisuuskasvatusta on mahdollisuus toteuttaa monista erilaisista lähtökohdista ja perusteista käsin. Monikulttuurisessa kasvatuksessa ei ole käytetty yhtenäistä määritelmää, vaan on tuotu esiin erilaisia perusedellytyksiä ja lähtökohtia monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumiselle. (Eerola-Pennanen 2011, 237.)

Grant ja Sleeter (2005) tarkastelevat monikulttuurisuuskasvatusta viidestä erilaisesta toteutumistavasta. Ensimmäisenä on perinteiseen tapaan toteutettu opetus, joka painottuu kulttuurien erilaisuuteen. Tämän kaltaisessa lähestymistavassa vähemmistökulttuurien lapsilta yritetään häivyttää omien kulttuurien piirteitä ja vahvistetaan valtakulttuuriin kuuluvia piirteitä. Toisena tapana voidaan käyttää lähestymistapaa, jossa erilaisuus hyväksytään. Opetuksessa painottuvat ihmisten yhtäläisyydet ja erilaisuudet. Tietoa voidaan tarjota erilaisista rodullisista, etnisistä, sukupuolten välisistä sekä sosiaalisiin luokkiin kuuluvista ryhmistä, jonka tarkoituksena on poistaa eräänlainen stereotyyppinen ajattelutapa. (Eerola-Pennanen 2011, 237–238.)

Kolmantena tapana voidaan käyttää yksittäisen ryhmän kulttuuriin tutustumista painottuvaa lähestymistapaa. Tässä tyyppillisä on ottaa tarkastelun kohteeksi yksi ryhmä ja sen kulttuuri. Sen tavoitteena on lapsiryhmässä tiedon lisääminen jostakin vähemmistöryhmästä, tutustua siihen ja sitä kautta nostaa ryhmien sosiaalista statusta. (Eerola-

Pennanen 2011, 237–238.) Neljäntenä toteutumistapana voidaan pitää monikulttuurista lähestymistä. Tässä tyypillisintä on kolmen aiemman näkökulman vaiheet joissa painotuvat moniarvoisuus. Tärkeintä tässä on sosiaalinen oikeudenmukaisuus, joka voi toteutua opetuksessa siten, että jokaisen lapsen tarpeisiin vastataan. Lähestymistavassa ensisijaista on myönteisen minäkuvan luominen, toisen kunnioittaminen ja huomioon ottaminen sekä ryhmätyöskentely. On syytä ottaa huomioon, että jokainen lapsi oppii yksilöllisesti eri tavalla, jonka mukaan opetus rakennetaan. (Eerola-Pennanen 2011, 239–240.)

Viidentenä tapana on kasvatus, joka on lähtökohtaisesti monikulttuurinen ja sosiaalisesti uudistava. Tässä lähestymistavassa on tavoitteena kasvattaa lapsista sellaisia kansalaisia, jotka voivat rakentaa yhteiskuntaa vastaamaan paremmin kaikkien ihmisryhmien ja kulttuurien hyvinvointia. Lähestymistavassa tyypillistä on se, että on vahva näkemys kulttuurin dynaamisuudesta, joka tarkoittaa sitä, että tavoitteet ja näkökulmat voivat muuttua tilanteiden ja aikakauden mukaisesti. (Eerola-Pennanen 2011, 239–240.)

Niedon (2010) mukaan kriittinen ajattelu on yksi tärkeimmistä monikulttuurisuuskasvatuksen piirteistä. Kriittisyys, jonka lähtökohtana on todellinen kulttuurien kunnioitus, vie lopulta yhteenkuuluvuuden tunteeseen, sillä kriittinen ajattelu nostaa ymmärrystä. (Eerola-Pennanen 2011, 240.) Osallistava pedagogiikka nousee tärkeäksi asiaksi kasvatuksessa. Kriittinen ajattelu perustuu osallistavaan oppimiskäsitykseen. (hooks 2007, 78, 80.) Kriittinen monikulttuurisuuskasvatus perustuu siihen, että huolimatta eroistamme, jokaisella on samanlainen ihmisarvo. Kulttuurista moninaisuutta käsitellessä tärkeää on painottaa yhdenvertaisuutta sekä ehkäistä ennakkoluuloja ja kulttuurisia stereotyyppioita. Näitä voidaan käsitellä esimerkiksi siten, että puhutaan mieluummin ihmisistä yksilöinä kun puhutaan kokonaisten kansaryhmien tai kulttuurien edustajista. On helppo sortua stereotyyppien vahvistamiseen yleistämisen kautta. (Kiminki 2015, 8.)

Tärkeämpää onkin esimerkiksi tutustua eri maiden leikkeihin ja lauluihin, perinteisiin juhlapäiviin, luontoon ja eläimiin painottuen siihen, että mikä on kaikille maailman ihmisille yhteistä kulttuureista riippumatta. Lähtökohtaisesti monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille, joten on myös tärkeää tarkastella moninaisuutta meissä jokaisessa. Me kaikki olemme ainutlaatuisia ja erilaisia ja meihin mahtuu hyvin erilaisia ihmisiä ja kotikulttuureita. Monimuotoisuus on asia, jota olisi hyvä oppia arvostamaan sen kaikilla

tasoilla. Erilaisuutta ei pidä kuitenkaan korostaa, vaan on tärkeää nähdä se luonnollisena, arkipäiväisenä asiana. (Kiminki 2015, 8.)

3.5 Työntekijän monikulttuurinen kasvatusosaaminen

Nykyään työ päiväkodissa vaatii kasvattajalta entistä enemmän erilaisia taitoja. Lapsiryhmät ovat suurentuneet ja erityistä tukea tarvitsevia lapsia on aiempaa enemmän. Uusille työtavoille on käyttöä, jotta kasvattajat jaksavat ja säilyttävät motivoituneisuuden mahdollisimman pitkään. Varhaiskasvatuksessa toiminnan tulee tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapselle on pitkä prosessi oppia ja omaksua uutta ja tämän takia työntekijän tulee tätä sensitiivisesti kannatella ja ohjailla. (Salminen & Tynninen 2011, 47–49.)

Kasvatustyön arvoperustana toimivat ihmisarvo ja ihmisoikeudet. Nämä yhdessä korostavat ihmisen ainutlaatuisuutta, loukkaamattomuutta, vapautta, koskemattomuutta, subjektiivutta sekä vuorovaikutusta. Kasvatuksen etiikan peruskäsitteet voidaankin kiteyttää ihmisarvoksi, oikeudenmukaisuudeksi ja koskemattomuudeksi. Jokaisella lapsella tulee olla oikeus omaan äidinkieleen, uskontoon, katsomukseen ja kulttuuriin. (Nummenmaa 2006 25–26.) Monikulttuurisuuden osaaminen varhaiskasvatuksessa on yhteydessä siihen, minkä verran kyseisellä alueella on ja on ollut eri kieli -ja kulttuuritaustaisia perheitä ja lapsia (Pernaa 2014). Jokaisen lapsen oman kulttuuri-identiteetin ja sen kehittymisen vahvistaminen on yksi kasvattajan tehtävistä (Väätäjä 2015, 23–24).

Kaikkien lasten varhaiskasvatuksen toteutumisen laatu on ensisijaisesti työntekijöiden kasvatusosaamista. Kasvatusosaaminen perustuu siihen lähtökohtaan, kuinka kasvattaja näkee mikä on olennaista ihmisenä kasvamisessa ja mitkä ovat lapsen näkökulmasta sellaisia kasvatuksellisia sisältöjä, menetelmiä ja tavoitteita, jotka auttavat kasvamisen prosessissa. Silloin kuin perheen kulttuuritausta on jokin muu kuin itsellä, korostuvat kohtaamisessa työntekijän ihmissuhde- ja kohtaamistaidot sekä kulttuurien tuntemus. (Sosiaali -ja terveysministeriö 2007, 28.)

Päiväkodissa maahanmuuttajataustaisen perheen asiakkuus edellyttää työntekijältä suomen tai ruotsin kielen opettamisen taitoja, taitoa tukea lapsen oman äidinkielen oppimista sekä kulttuuri- ja uskontokasvatuksen toteutumista (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 28). Lapsen oppimisen kannalta tärkeää ovat monenlaisten arvomaailmojen yhtäläinen arvostus ja kunnioitus. Mikäli kasvattaja ei ole saanut riittävästi valmennusta kulttuurisesta monimuotoisuudesta, kasvattajat saattavat olla epävarmoja siitä kuinka toimitaan. Merkittävää onkin lapsen näkökulmasta, kuinka kasvattaja huomioi positiivisesti lapsen edustaman kulttuurin ja maailmakuvan. (Paavola & Talib 2010, 74–75.)

Kompetenssilla tarkoitetaan osaamista, eli taitoa tulla toimeen, sopeutua ja kommunikoida taitavasti vieraassa ympäristössä tai erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Tärkein kulttuurikompetenssin edellyttämä asia on uteliaisuus, jonka avulla voi kasvattaa omaa kulttuurista kompetenssia. (Kanniainen 2010, 30–36.) Monikulttuurinen kompetenssi koostuu omista asenteista, tiedoista ja taidoista. On tunnettava oman kulttuurin vaikutus omaan toimintaan, asenteisiin ja ennakkoluuloihin, jotta kulttuurinen kompetenssi voi kasvaa. Tiedolla voidaan lisätä omaa tietämystä esimerkiksi eri kulttuureista tai erilaisten kulttuurien kohtaamisesta. Riittäväillä taidoilla saa valmiudet toimia erilaisissa tilanteissa ja tiedostaa sosiaalialan työhön liittyvän kohtaamisen tärkeyden. (Räty 2009, 90.) Soilamo (2008, 22, 86) määrittelee monikulttuurisen kompetenssin muodostuvan monikulttuurisuuteen liittyvistä tiedoista ja kokemuksista, pedagogisista taidoista sekä arvoista ja asenteista. Timosen (2013, 107) mukaan työntekijän valmiuksia kohdata maahanmuuttajataustainen lapsi tai perhe lisää monikulttuurisuuteen liittyvä koulutus sekä työntekijöiden kokemukset monikulttuurisuudesta.

4 AIEMMAT HANKKEET JA TUTKIMUKSET

4.1 VKK-Metro-hanke

VKK-Metron varhaiskasvatuksen kehittämissyksikköhankkeessa toteutettiin Moniku - sosiaalinen vahvistaminen pääkaupunkiseudun monikulttuurisessa päivähoidossa - hanke, johon osallistui 21 päiväkotia vuosina 2005–2007. Päiväkodeissa pääkaupunkiseudulla on 130:stä eri kielikulttuurista lapsia. Kyseisessä hankkeessa ilmeni, että eri kulttuureista ja uskonnoista tarvitaan lisäkoulutusta ja päiväkoteihin tarvitaan monikulttuurisuuteen liittyvää materiaalia, sillä sen valmistamiseen todettiin kuluvan paljon aikaa, eikä tietotaitoaakaan ole riittävästi. Vastaajat toivoivat erilaisia materiaalipaketteja, joissa olisi tietoa eri kulttuureista ja uskonnoista. (Venninen, 2009, 29–30.) Tämän hankkeen pohjalta käynnistyi Mucca-hanke, jonka pohjalta kehitettiin Homma hanskassa! -opas, joka on toteutettu osana Helsingin kaupungin sosiaaliviraston ja Helsingin yliopiston yhteistyöhanketta Monikulttuuriset lapset ja aikuiset päiväkodeissa (Kuusisto 2009, 5).

4.2 Ota koppi! -hanke

Helsingin kaupungin Ota koppi! -ohjelma liittyy eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten osallisuuden ja kielen kehityksen vahvistamisen ohjelmaan. Ohjelmaan liittyvät 4–8-vuotiaat lapset ja heidän vanhempansa, joilla äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi. Ohjelman lähtökohtana on yhdenvertainen oppiminen ja toimiva kaksikielisyys. Ohjelman kautta vanhemmat voivat saada tukea lapsen äidinkielen ylläpitämiseen. Ota koppi! -hankkeen taustamateriaalina on muun muassa aiemmat hankkeet, joihin myös tutustuimme, Moniku-hanke (2007) sekä Mucca-hanke (2009). Ota koppi! sisältää monipuolisemman katsauksen varhaiskasvatuksen monikulttuurisuuteen liittyen ja se liittyy osaksi Työ- ja Elinkeinoministeriön hallinnoimaa Osallisena Suomessa -hanketta. Ota koppi! -ohjelmalla on myös yhteys neuvolan laajennettuun 4-vuotistarkastukseen ja ohjelma sisältää myös jatkumon lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan (Leops) tukien lapsen kielellistä kehitystä ja oppimista perusopetuksen toiselle luokalle asti. (Helsingin kaupunki i.a.)

4.3 Muut tutkimukset

Opinnäytetyössä perehdyimme muu muassa Heini Paavolan (2007, 3, 161) pro graduun monikulttuurisuuskasvatukseen päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Tutkimuksessa ilmeni, että monikulttuurisuuskasvatus nähtiin vain maahanmuuttajille tarkoitettuna opetuksena vaikkakin monikulttuurisuuskasvatuksen lähtökohtiin kuuluu se kaikille ja näin ollen tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi monikulttuurista varhaiskasvatusta suunniteltaessa. Tutustuimme myös Pauliina Timosen (2013, 2, 121) Pro gradu tutkimukseen, kuinka varhaiskasvatuksen työntekijät olivat asennoituneet työskentelyyn päivähoitoryhmässä, joissa oli asiakkaina perheitä eri kulttuureista ja uskontokunnista. Tutkimuksessa ilmeni neljä asennonnoitujatyyppeä, joita olivat negatiivisesti, ristiriitaisesti ja positiivisesti asennoituvat sekä interkulttuurisesti pätevät päivähoiton työntekijät. Timosen mukaan kasvattajat ovat keskeisessä asemassa muokkaamassa kaikkien lasten arvoja ja asenteita, rakentamassa positiivista identiteettiä, ehkäisemässä syrjäytymistä sekä sitä kautta rakentamassa monikulttuurista yhteiskuntaa.

Muita tutkimuksia joihin syvennyimme, oli esimerkiksi Hanna-Lena Väätäjän (2015, 58–64) pro gradu lastentarhanopettajien käsityksistä yhdenvertaisuudesta ja sen toteuttamisesta päiväkotien monikulttuurisissa ryhmissä. Tutkimuksessa nähtiin monikulttuurisuuskasvatus kuuluvaksi kaikkeen kasvatukseen ja se kuuluu jokaiselle kasvattajalle. Yhdenvertaisuuden toteuttamista vaikeuttavaksi tekijäksi nähtiin yhteisen kielen puute sekä resurssipula. Tutkimuksessa ilmeni, että riittävä suunnittelu on tärkeää, sillä toimiva monikulttuurisuuskasvatus edistää yhdenvertaisen kasvatuksen huomioimista. Haastattelussa tuotiin esiin kriittinen monikulttuurisuuskasvatus, joka läpäisee kaiken kasvatuksen ja on jatkuvasti läsnä arjessa.

Tarkastelimme Minttu Rädyn (2009, 2) lisensiaattityöhön monikulttuurisen työn valmiuksista sosiaalialalla sosionomikoulutuksen näkökulmasta. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisia monikulttuurisia valmiuksia valmistumisvaiheessa olevilla sosionomiopiskelijoilla oli. Siinä ilmeni, että opiskelu antoi vaihtelevia valmiuksia työskennellä monikulttuurisessa ympäristössä, sillä jokaisella ammattikorkeakoululla on oma opetussuunnitelmansa. Yleisesti ottaen maahanmuuttajiin suhtauduttiin neutraalisti ja opiskelijat olivat suvaitsevaisia.

5 PRODUKTION TOTEUTTAMINEN

5.1 Produktion tavoitteet ja lähtökohdat

Opinnäytetyö on produktio ja sen tarkoituksena oli lisätä suvaitsevaisuutta, erilaisuuden ymmärtämistä ja monikulttuurisuuskasvatuksen tunnetuksi tekemistä. Produktin tavoitteena oli tuottaa selkeä ja helppokäyttöinen materiaalipaketti monikulttuurisuuskasvatuksen tueksi päiväkodin henkilökunnalle ja saada toiminnalliset kortit 3–5-vuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan käyttöön, jotka olisivat sovellettavissa myös muihin ikäryhmiin. Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa todetaan, että hyvin toteutulla monikulttuurisuuskasvatuksella edistetään kaikkien lasten valmiuksia toimia yhä monimuotoistuvassa yhteiskunnassamme ja autetaan eri kieli- ja kulttuuritaustaisia lapsia kotoutumaan (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 2013, 46). Näin ollen opinnäytetyömme liittyvät osaksi laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamista, jossa paneudumme suvaitsevaisuuden lisäämiseen ja erilaisuuden ymmärtämiseen.

Haasteiksi monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumiselle nousevat varhaiskasvatuksen monipuolisuus, yhdenvertainen osallistuminen, dialogi sekä vaikutusmahdollisuudet esimerkiksi eri kieli- ja kulttuuritaustan vuoksi. Monikulttuurisuus on haaste mutta myös voimavara, sillä erilaisten näkökulmien kautta voidaan kehittää toimintaa ja käytäntöjä yhä moninaisemmissa päiväkotiympäristöissä. (Palola 2006, 45.)

Espoon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa monikulttuurisuuskasvatuksen tavoitteena on oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja kulttuurien välisen ymmärryksen sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden lisääminen. Monikulttuurisuuskasvatus on luokiteltu kuulumaan kaikille. Kasvattaja tulee kulttuurienväliseen kohtaamiseen oman kulttuurinsa kautta. Tämän takia oman kulttuurin vaikutukset ajatuksiin ja ennakkokäsitysten tiedostaminen auttavat ymmärtämään eri kulttuureista tulevien asenteita, normeja ja käyttäytymistä. Monikulttuurisuuden myötä kasvattajien tehtävänä on hankkia tietoa eri kulttuureista ja uskonnoista. Päiväkodin toimintaympäristöissä tulisi huomioida lasten erilaiset oppimistyyliä ja kulttuuritaustat. (Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 2013, 45–46.)

5.2 Toimintaympäristön kuvaus

Espoo on Suomen toiseksi suurin kaupunki ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten määrä väestössä lisääntyy jatkuvasti ja kasvaa lähitulevaisuudessa merkittävästi. Espoon väkiluku vuonna 2015 oli 265 543 ja eri kieli- ja kulttuuritaustaisia oli 36 194. (Espoo 2015, 1.) Ennusteen mukaan vuoteen 2020 mennessä Espoossa olisi jo lähes 44 000 ja vuoteen 2030 mennessä lähes 65 000 ulkomaalaistaustaista henkilöä (Espoo 2013, 1).

Yhteistyötahoinamme on kaksi Espoossa sijaitsevaa päiväkotia, joissa monikulttuurisuus näyttäytyy eri tavalla. Toisessa päiväkodissa toimii neljä lapsiryhmää ja hoitopaikkoja on yhteensä noin 60. Toimintaperiaatteina ovat monikulttuurisuuskasvatus, kestävä kehitys, kasvatuskumppanuus, lapsilähtöisyys ja osallisuus. Toisessa päiväkodissa on tilat kolmelle ryhmälle. Hoitopaikkoja on yhteensä noin 60. Toimintaperiaatteina ovat yhteisöllisyys, leikki ja elämyksellisyys, kasvatuskumppanuus sekä kestävä kehitys. Päiväkotien toiminnan perustana on pienryhmätoiminta ja omahoitajuus. Opinnäytetyössämme emme mainitse yhteistyöpäiväkotiemme nimiä, heidän toiveestaan.

5.3 Produktion suunnittelu

Opinnäytetyömme prosessi käynnistyi vuoden 2015 toukokuussa. Yhteisenä kiinnostuksen kohteenamme oli monikulttuurisuus, jonka pohjalta lähdimme ideoimaan aiheitamme. Esille nousi monia mielenkiintoisia ideoita ja mahdollisuuksia liittyen varhaiskasvatukseen. Työkokemuksemme ja harjoittelumme monikulttuurisissa ympäristöissä vahvistivat meitä päätöksessä lähteä kehittämään monikulttuurista työvälinettä varhaiskasvatukseen. Lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta suorittaessamme ympäristöksemme valikoitui luonnollisesti varhaiskasvatus ja tätä kautta yhteistyötahoksemme kaksi päiväkotia. Syyskuussa 2015 aloimme suunnitella ideaamme paperille, josta vähitellen selkiintyi opinnäytetyömme aihe monien eri vaiheiden jälkeen. Yhteistyöpäiväkodit löytyivät nopeasti, jonka jälkeen opinnäytetyömme aihe löysi oikean suunnan.

Opinnäytetyömme suunnittelu jatkui ja työmme nimeksi muodostui ”Matka maailman ympäri, toiminnallisia menetelmiä monikulttuurisuuskasvatukseen varhaiskasvatuksessa”. Aihe muotoutui ja tarkentui tarkemmin loppusyksystä 2015 ja loppuvuodesta esitte-

limme suunnitelman seminaarissa. Tutkimuslupaa haimme heti tämän jälkeen ja saimme päätöksen nopeasti. Aloimme hahmottaa Webropol -kyselylomakkeita päiväkodin kasvattajille ja kyselyiden tarkoituksena oli kartoittaa monikulttuurisuuskasvatukseen toivottua työvälinettä. Kyselyssä teemoiteltiin vaihtoehtoja siitä, minkälainen materiaaalipaketti voisi olla ja kysyimme muun muassa näistä kasvattajien toiveita.

Kehittämistyön käynnistysvaiheella on merkitystä työntekijöiden sitoutumisen kannalta, joten alkuinformointi on tärkeää, jotta työntekijät sitoutuvat kehittämistyöhön. Kehittämistyön tarkoitus on olla myös selkeästi ymmärrettävissä. (Soini, Joki, Lahtinen & Vartia 2002, 110–111.) Laadimme kyselymme tueksi saatekirjeen kasvattajille, jossa olimme kertoneet työmme tarkoituksesta ja etenemisestä sekä informoineet päiväkodin johtajaa eri vaiheiden aikana.

Kehittämistyössämme tärkeää on ollut joustavat yhteydet päiväkodin esimieheen. Esimiehen osallistuminen lisää kehittämistehtävän onnistumisen mahdollisuuksia. (Koskensalmi & Lauttio 2002, 90–91.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan, millaista on hyvä, laadukas varhaiskasvatus. Laadunhallintaan kuuluu toiminnan säännöllinen ja monipuolinen arvioiminen ja kehittäminen. (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005, 45.) Produktin onnistumista arvioimme Swot-analyysin avulla. Arviointia materiaaalipaketista kysyimme kasvattajilta materiaaalipakettien esittelyn yhteydessä.

Kehittämistyön tulee lähteä työyhteisön tarpeista, sillä päiväkodissa työtä kehitetään työntekijöiden osaamista kehittämällä. Henkilökunnan kehittämisen tavoitteita ovat työssä vaadittavan tietotaidon osaaminen, työtehtävien tehokas suorittaminen, työtoiminnan laadun varmistaminen ja kehittäminen, luovuuteen kannustaminen sekä työntekijöiden pärjäämisen, motivaation ja sitoutumisen vahvistaminen. Työntekijät sitoutuvat ylläpitämään osaamistaan, ja työnantajat sitoutuvat tukemaan heitä osaamisen ylläpitämisessä. (Viitala 2007, 182–183.)

KUVIO 1. Produktin etenemisen suunnitelma

5.4 Produktion toteuttamisen kuvaus

Lähetimme kyselyt sähköisesti viidelletoista kasvattajalle 3–5-vuotiaiden ryhmiin kahteen eri päiväkotiin. Laadimme kyselyn, jossa oli teemoiteltu eri materiaalipakettivaihtoehtoja. Kyselyssä kysyttiin, missä päiväkodin toiminnassa kasvattajat käyttäisivät materiaalipakettia mieluiten ja lähdimme rakentamaan materiaalipakettia tämän pohjalta. Materiaalipaketissa suvaitsevaisuuden käsitettä avasimme siten, että esimerkiksi tehtävä Olen samanlainen ja erilainen pohjautuu ajatukselle ihmisen yhtäläisyyksistä ja erilaisuuksista. Toimintakorttien ideana on monikulttuurisuuden tunnistaminen ja sitä kautta erilaisuuden hyväksyminen. Myös tutustuminen kulttuureihin on monikulttuurisuuskasvatuksessa tärkeää, joten olemme tämän huomioineet materiaalipaketissa laatimalla esimerkiksi perheitä osallistavia tapahtumaideoita ja kirjallisuusvinkkejä monikulttuurisuudesta.

Kyselyyn saimme sähköisesti viisi vastausta ja aloimme pohtia, olisiko kysely pitänyt laittaa kaikille kasvattajille. Päädyimme pysymään rajauksessa, vaikka tiedostamme, että monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille. Tekemämme kysely päiväkodin henkilökunnalle oli lähtökohtana produktin rakentumiselle. Kartoituksessa kysyimme, mistä maanosasta kasvattajat toivoivat eniten tietoa ja vastauksien pohjalta rakensimme eri maanosiin ja kulttuureihin painottuvan materiaalipaketin.

Webropol -kyselymme oli auki reilun viikon ja laitoimme muistutuksen siitä, että kyselyyn on myös mahdollista vastata paperisena versiona seuraavan viikon aikana. Vastausprosenttia nostaaksemme, askartelimme kyselyille palautelaatikot, joihin liitimme saatekirjeet. Veimme kyselyt päiväkodeihin ja ohjeistimme päiväkodin johtajaa kyselyn jatkumisesta paperisena. Haimme viikon kuluttua paperiset vastaukset päiväkodeista. Viidestätoista lähetetystä kyselystä sähköisiä vastauksia saimme yhteensä viisi ja paperisia vastauksia neljä, eli yhteensä saimme yhdeksän vastausta. Vastausprosentiksi muodostui 60 %. Vastauksien perusteella aloimme suunnitella materiaalipaketin toteutumistapaa ja etsimme tietoa eri maanosista lapsen näkökulmasta käsin. Materiaalipaketin jaoimme seitsemään maanosaan ja tältä pohjalta lähdimme työstämään sen sisältöä, kasvattajien toiveista suuntautuen aamupiiritoimintaan sekä liikuntaan ja leikkiin.

Tuloksia tarkasteltaessa huomasimme, että paperiversioon kysymyksissä oli valittu useampi vastausvaihtoehto, kun sähköisessä kyselyssä oli mahdollisuus valita vain yksi vaihtoehtoista. Tämän takia olimme yhteydessä webropolin tukeen ja tiedustelimme mahdollisuutta syöttää paperiversiot järjestelmään. Tämä olisi onnistunut, mutta kyselyn luonne olisi muuttunut. Päädyimme siihen, että emme syötä järjestelmään paperisia vastauksia, sillä työmme on produktio, jossa ei tarvitse tehdä tarkempaa analyysia tuloksista. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei ole välttämätöntä analysoida tuloksia vaan voimme käyttää kyselylomakkeen vastauksia lähteenä opinnäytetyömme teossa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64).

Olimme teemoitelleet useat kysymykset asteikolla heikko, vähän, hyvin, erittäin hyvin, erinomaisesti. Kyselylomakkeen tulosten perusteella, maailmankartta, maiden liput ja materiaalipaketti maanosien kulttuureista saivat kannatusta valmiiden toiminnallisten korttien kanssa yhtä paljon. Tulosten perusteella toteutimme materiaalipaketissa molemmat. Maanosista kysyttäessä, Afrikka, Eurooppa ja Aasia nousivat alueiksi sekä kaikki maanosat nousivat alueiksi joista kaivattiin lisätietoa.

Monikulttuurisuuskasvatus koettiin kyselyn perusteella tärkeäksi päiväkodin arjessa. Haasteeksi monikulttuurisuuskasvatuksen toteuttamisessa koettiin ajan, resurssien sekä tiedon puute. Työntekijät arvioivat omaa osaamistaan monikulttuurisuuskasvatukseen liittyen siten, että lähes kaikki osa-alueet sijoittuivat asteikolla vähän ja hyvin välille. Materiaalipakettia kaivattiin aamupiiritoimintaan, liikuntaan ja leikkiin. Kokosimme

toiminnalliset laminoituneet kortit vastaamaan kaikkia näitä toiveita. Materiaalipaketti on monipuolinen kokonaisuus, jota kasvattajat voivat käyttää haluamallaan tavalla, poimien ideoita yksittäisiin tuokioihin tai viikko -kuukausi tai jopa vuositeemoihin. Lapsen ääntä voi hyödyntää kuuntelemalla lasta ja ottaa hänet mukaan Matka maailman ympäri materiaalipaketin toiminnalliseen suunnitteluun. 3–4-vuotiaalla lapsella aloitteen tekeminen lisääntyy ja he harjoittelevat erilaisia sääntöleikkejä. Tästä syystä materiaalipakettimme sisältää helppoja sääntöleikkejä, joita voidaan harjoitella toiminnan ohella ikätason mukaisesti.

Henkilökunta koki, että vanhemmat otetaan monikulttuurisuuskasvatukseen mukaan vain vähän ja eri maiden juhlat huomioidaan heikosti tai ei ollenkaan. Kyselyssä nousi esille tarve yhteisille juhlille vanhempien ja lasten kanssa, jotta tietoisuus eri kulttuureista lisääntyisi sekä kaivattiin valmiita materiaalipaketteja eri kulttuureista ja maanosista. Materiaalipakettimme vastaa edellä mainittuihin kasvattajien kokemuksiin tarpeisiin ja olemme monipuolisesti työssämme tuoneet esiin erilaisia tapoja toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta toiminnallisilla menetelmillä.

Materiaalipaketin tarkoituksena on toimia monikulttuurisuuskasvatuksen tukena varhaiskasvatuksessa ja sen kautta lasten kanssa voi yhdessä tutustua eri maanosiin, kulttuureihin, leikkeihin, tärkeimpiin juhlapäiviin, luontoon ja eläimiin. Kasvattaja voi esimerkiksi lukea materiaalipakettia lapsille ja keskustella sen eri aihealueista tukeutuen maailmankarttaan ja eri maan lippuihin, jotka myös hankimme päiväkoteihin. Materiaalipakettia voi hyödyntää esimerkiksi Matka maailman ympäri -teemakuukausien toteuttamisessa. Tämän aikana voi tutustua yhdessä lasten kanssa johonkin tiettyyn maanosaan.

Materiaalipaketin avulla voi myös arvuutella esimerkiksi minkälainen luonto ja ilmasto ovat eri maanosissa sekä millaisia eläimiä alueelta löytyy. Yhdessä voi myös miettiä, onko joku henkilö kyseisestä maasta kotoisin tai käynyt siellä. Lisäksi materiaalipakettia voi hyödyntää erilaisissa teemajuhlien järjestelyissä ja se voi toimia tukena perheiden kulttuureihin tutustumisessa. Lasten kanssa yhdessä kasvattajat voivat koota lasten tuotoksia seinälle ja matkustaa maanosaan jollain lapsen toivomalla tai rakentamalla kulkuvälineellä. Materiaalipakettia voi myös käyttää haluamallaan tavalla, esimerkiksi aamupiirissä tai liikuntahetkissä. Vanhempainillassa maailmankarttaa ja materiaalipa-

kettia voi käyttää yhtenä työvälineenä, esimerkiksi tutustuessa toisiin vanhempiin ja kulttuureihin. Sitä voi käyttää myös osallistaessa perheitä erilaisiin päiväkotien toiminnallisiin tapahtumiin sekä lapsiin liittyviin päiväkodin ja kodin välisiin asioihin esimerkiksi, kun tarvitaan materiaalia myös kotoa erilaisiin toiminnallisiin hetkiin eri kulttuureista. Materiaalipaketin loppuun olemme koonneet erilaisia kirjallisuusvinkkejä ja ideoita monikulttuurisuuskasvatuksen toteuttamiselle. Haluamme opinnäytetyössämme tuoda esille myös sen, että on hyvä pysähtyä tarkastelemaan sitä, mikä on meille kaikille yhteistä kulttuureista riippumatta.

Materiaalipakettimme perustana on perheiden, lasten ja kasvattajien osallistaminen. Se koostuu helposti luettavista ja lapsen näkökulmasta käsin lähtevistä pienistä tietoisuuksista, joiden ohien on liitetty kyseistä aihetta koskeva tehtävä tai leikki. Osassa korteissa leikit ja tehtävät ovat maan kulttuureista lähtöisin, toisissa korteissa leikit on valittu tietoisuuksiin sopiviksi ja muutamissa ne liittyvät suvaitsevaisuuteen ja osallisuuden huomioimiseen. Materiaalipaketissa esimerkiksi riisinviljelyleikissä tarkastelemme Grant & Sleeterin monikulttuurisuuskasvatusta kolmannen toteutumistavan mukaan. Siinä tyyppillistä on ottaa tarkastelun kohteeksi yksi ryhmä ja sen kulttuuri. Tavoitteena lapsiryhmässä on tiedon lisääminen ja kulttuuriin tutustuminen. Riisiä viljellään eniten Kiinassa, joten oli luonnollista ottaa leikki Aasia -osuuteen. Toiminnallisiin kortteihin stop-leikki valikoitui sillä perusteella, että kortissa kerrotaan islaminuskosta ja Ramadan –paastosta, mikä liittyy kärsivällisyyden opetteluun. Näin valitsimme leikin sen mukaan, joka voi myös opettaa lapsille vuoron odottamista, joka on tärkeä taito harjoitella 3-vuotiaasta eteenpäin.

Kävimme kulttuurikeskus Caisassa järjestettävästä pienoismessusta, ”Leikin monet tarinat ja kielet -tapahtumasta”. Siellä kerrottiin päiväkotikohtainen tarina lapsen ja perheiden osallisuuden merkityksestä. Tämän pohjalta valitsimme materiaalipaketin loppuun tehtävän tarinan taikaa.

5.5 Materiaalipaketin ulkoasu ja kuvitus

Materiaalipakettimme sisältö muokkaantui loppuvaiheessa, jotta se olisi helposti paperiversiosta tulostettavissa ja laminoitavissa kaikkien kasvattajien käyttöön. Teimme samanlaiset kansiot molempiin päiväkoteihin ja maailmankartan, lippujulisteet ja laminoitujen korttien kartongit kustansimme molempiin päiväkoteihin itse. Saimme päiväkodista käyttöön laminoitukoneen ja kalvot sekä tulostimme päiväkodissa paperiset versiot kasvattajien käyttöön.

Pyrimme käyttämään toiminnallisissa korteissa selkeää ja helposti luettavaa fonttia ja olemme elävöittäneet sitä erilaisin kuvin, jotka olemme ottaneet vapaasti käytettävästä clipart-kokoelmasta. Kuvat valikoituivat aihetta tai tehtävää tukevaksi, esimerkiksi kun tehtävänä on askarrella helmikana kortissa, on helmikanan kuva antamassa mallia askartelun toteuttamiseksi. Laminoimme päiväkoteihin valmiit kortit, jotta käyttöönotto olisi helpompaa. Laitoimme jokaiseen maanosaan kuuluvan koodimerkin kortin alareunaan, joka helpottaa löytämään kortit samaan maanosaan liittyväksi ja sen takia teemoitimme myös korttien pohjavärit maanosittain. Laminoimme kortit ja kokosimme ne sisällysluettelon mukaisesti kansioon päiväkotien käyttöön. Laminoitujen korttien mukana kulkee maailmanmatkaaja pupu, joka seikkailee jatkossa maailmankartalla siinä kohdassa, missä päin maailmaa sillä hetkellä päiväkodissa liikutaan. Kerroimme kasvattajille materiaalipakettimme esittelyssä, että he voivat yhdessä lasten kanssa nimetä maailmankartalla matkaavan pupun.

5.6 Produktin arviointi

Produktin onnistumista arvioimme Swot-analyysin avulla. SWOT-analyysissä tarkastellaan toiminnan nykyhetken vahvuuksia ja heikkouksia sekä tulevaisuuden mahdollisuuksia ja uhkia nelikenttäanalyysillä. (Vataja 2009, 153.)

TAULUKKO 1. Produktista tehty SWOT-analyysi

<p>Vahvuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -Kasvattajien tarve materiaalille liittyen monikulttuurisuuskasvatukseen -Aiemmat tehdyt tutkimukset aiheesta -Mieliapiteiden kuuleminen materiaalipaketin sisällöstä+informointi materiaalista -Johdon tuki 	<p>Heikkoudet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jos materiaalipaketin tavoitteet tai käyttö eivät ole selkeitä kaikille kasvattajille -Monikulttuurisuuskasvatusta ei haluta tai ei ole aikaa lähteä kehittämään työyksikössä
<p>Mahdollisuudet</p> <ul style="list-style-type: none"> -Monikulttuurisuuskasvatuksen tunnetuksi tekeminen -Monikulttuuristen perheiden kotoutumisen tukeminen -Suvaitsevaisuuden lisääminen ja erilaisuuden ymmärtäminen lapsiryhmässä -Laajat jatkotyöstömahdollisuudet 	<p>Uhkat</p> <ul style="list-style-type: none"> -Materiaalipaketti jää käyttämättä -Sairastelut, päiväkodin muu aktiviteetti tai muut syyt estävät toiminnan aloittamisen kokeilun -Työntekijä ei ole tietoinen materiaalipaketin olemassaolosta

Kävimme esittelemässä materiaalipaketin molemmissa päiväkodeissa, joissa kerroimme opinnäytetyön prosessista ja tarkoituksesta sekä esittelimme materiaalipakettimme sisällön. Saimme kiitosta laminoiduista toiminnallisista korteista, jotka olimme keränneet mahdollisimman helposti käyttöön otettavaan kansioon. Palautteesta ilmeni, että suurin osa kasvattajista ottaisi käyttöönsä toiminnalliset laminoidut kortit.

Monipuolinen seuranta ja arviointi yhdessä työyhteisötahon kanssa tukevat kehittämistyötä ja sen onnistumista. Saavutuksista ja tuloksista keskustelu kuuluu oleellisena osana kehittämistyöhön onnistumisen kannalta. Lopullisessa arviossa tulisi kerrata työyhteisön kanssa, mitä kehittämistehtävän avulla on saatu aikaiseksi. (Koskensalmi & Lautio 2002, 91–92.) Kuntien visiona vuoteen 2020 on se, että kunnissa tehdään kehittämis-

työtä liittyen monikulttuurisuuteen ja tietoa on saatavilla valtakunnallisesti (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 40). Tämä visio sopiikin hyvin yhteen opinnäytetyömme kanssa, jonka pyrkimyksenä on kehittää ja tuottaa tietoa varhaiskasvattajille.

Pyysimme kasvattajilta esittelyiden jälkeen arvioita materiaalipaketin sisällöstä ja ulkoasusta valmiin kyselykaavakkeen avulla. Vastauksia saimme yhteensä 11 ja ne olivat kaikki positiivisia ja kannustavia. Aihe koettiin ajankohtaiseksi, mielenkiintoiseksi ja erittäin tärkeäksi. Laminoidut kortit koettiin helpoksi ottaa käyttöön arjessa niiden sisältämien faktatietojen takia ja kasvattajat kokivat, että tehtävät olivat korteissa selkeästi esitettyinä. Laminoituja kortteja pidettiin kivasti toteutettuina maanläheisinä ja konkreettisina. Värikkästä kansioista pidettiin ja koettiin, että lapsetkin tykkäävät siitä. Materiaalipakettiin tutustuminen vie kuitenkin oman aikansa, joten kasvattajat voivat rauhassa tutustua sen sisältöön ja siihen, kuinka he omassa työssään sitä toteuttavat.

6 POHDINTA

6.1 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyömme on jo itsessään eettinen valinta ja vastaa vahvasti ammattieettisiä periaatteita tuomalla esille suvaitsevaisuuden ja tasa-arvon kysymykset. Meidän tuli pohtia jo alkuvaiheessa, mikä tulee olemaan opinnäytetyömme tarkoitus varhaiskasvatuksessa sekä sen vaikuttavuutta yhteiskunnan tasolla. Suunnitteluvaihe oli monivaiheinen ja matkanvarrella olemme tunteneet epätoivoa sekä innostusta. Meillä on ollut mieleenpainuvia hetkiä, joita olemme yhdessä voineet jakaa ja tämä on ollutkin opinnäytetyön tekemisen rikkaus.

Monikulttuurisuudella ja suvaitsevaisuudella on jo itsessään voimakas eettinen ulottuvuus yhä moninaistuvammassa yhteiskunnassamme. Monikulttuurisuuskasvatuksen esille nostamisella pyrimme varhaiskasvatuksessa tavoitteeseen, joka sisältää empatian, toisen arvostamisen ja erilaisuuden hyväksymisen. Produktiota suunnitellessamme koimme tärkeäksi pohtia niitä tunteita ja ajatuksia mitä monikulttuurisuus aiheena herättää. Liikuimme herkällä alueella, joten meidän tuli kriittisesti tarkastella, kuinka monikulttuurisuuskasvatusta toteuttaisimme päiväkodin arjessa ja kuinka kasvattajat vastaanottaisivat erilaista materiaalia aiheesta.

Työmme eettisenä lähtökohtana on ihmisten kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. Eettisyys ja luotettavuus näkyvät siinä, miten tietoa hankittiin, miten työn aihe valittiin ja kuinka kyselyn tuloksia on sovellettu. Produktin kannalta oli tärkeää, että se on kasvattajille hyödyllinen ja monikäyttöinen. Eettinen ote näkyi hakiessa tutkimuslupaa sekä päiväkodin johtajan lupaa kyselyn tekemiseen. Työn vaiheista ja tavoitteista informoitiin ja huolehdittiin siitä, että materiaalia käytettiin vain sovittuun tarkoitukseen ja ne hävitettiin asianmukaisesti. Ajattelun ja oppimisen jäsentäjinä sekä itsearviointin välineenä tukena olivat muistiinpanot sekä oppimispäiväkirja (Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010, 11–12).

Materiaalipaketin halusimme rakentaa helppokäyttöiseksi ja mielenkiintoa herättäväksi, joka toimisi henkilökunnan tukena toiminnallisten tuokioiden virittäjänä. Lähdekritiikki ja produktin vaiheiden tarkastelu ovat osa luotettavaa työskentelyä. Monipuoliset lähteet auttoivat kokonaiskuvan saamisessa ja meidän tuli ottaa huomioon niiden ajankohtaisuus ja käytettävyys. Punaisena lankana työssämme kulkee suvaitsevaisuus, jonka sanomana voidaan pitää sitä, että laadukas monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille.

Kartoittaessa monikulttuurisuuskasvatukseen toivottua työvälinettä, oli tärkeää laatia huolellinen ja selkeä vastausohje. Kyselylomake esiteltiin ja teimme tarvittavat korjaukset kyselyyn. Kyselyn laatiminen vaati huolellisuutta ja kysymysten tuli olla selkeitä ja yksiselitteisiä, koska vastaaja ei aina ajattele samalla tavoin kun olemme itse tarkoittaneet. (Valli 2001, 100–112.) Kyselylomake ohjeistuksineen oli mielestämme selkeä ja nopea täyttää. Jokaisessa kysymyksessä oli useita vastausvaihtoehtoja sekä osa kysymyksistä oli avoimia eli vastaaja sai halutessaan vastata omin sanoin esimerkiksi kehittämisideoihin monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumisessa päiväkodissa.

Opinnäytetyön prosessin aikana saimme huomata, että kartoitukseen tehty kyselylomake sisälsi kysymyksiä, jotka eivät produktin kannalta olleet merkittäviä, esimerkiksi kysyessämme vastaajien koulutusnimikettä. Tämän kysymyksen rakensimme sen pohjalta, mitä muissa vastaavissa kyselyissä on kysytty. Pohdimme myös oliko tarpeellista kysyä kasvattajien työhistorian pituutta. Toisaalta sillä ei ole merkitystä, mutta lähdimme kysymystä rakentamaan siltä pohjalta, että pitkän työkokemuksen aikana kasvattaja olisi ehkä monikulttuurisuuskasvatuksesta saanut laajempaa tietoa ja näkemystä. Kysymys, missä kysyttiin kenelle monikulttuurisuuskasvatus on mielestäsi suunnattu, ei myöskään ole olennainen materiaalipaketin näkökulmasta. Tällä kysymyksellä halusimme kartoittaa sitä, miten työntekijät mieltävät asian, sillä monikulttuurisuuskasvatus kuuluu kaikille ja osa vastaajista oli vastannut, että se kuuluu vain lapsille.

Kyselykartoituksen toteuttamiselle jäi niukasti aikaa ja emme voineet aloittaa materiaalipaketin tekoa ennen vastausten saantia ja analysointia. Emme ehtineet testata materiaalipaketin käyttöön ottoa päiväkodissa vaan jouduimme keräämään arvioinnin materiaalipaketista esittelymme ja materiaalipaketin ulkoasun perusteella. Jos aikaa olisi ollut, olisimme halunneet jättää materiaalipaketin testattavaksi hyvissä ajoin ja tällöin arviointi siitä olisi muodostunut toisesta näkökulmasta. Käyttöön ottoa ja luotettavuutta lisää

kuitenkin se, että menemme käynnistämään materiaalipaketin käyttöön ottoa päiväkodissa.

Arviointilomakkeen kysymyksien vastausvaihtoehdot olisivat voineet olla enemmän avoimia ainakin osittain. Olimme päätyneet kyseiseen versioon aikataulumme vuoksi ja meille oli varattu tietty aika päivästä päiväkodissa, jolloin meidän tuli esitellä työmme sekä kerätä siitä arvioinnit eikä aika olisi riittänyt pidempään arviointiin. Aikataulumme tiukkuus oli harmi ja koimme sen suurimmaksi ongelmaksi opinnäytetyömme prosessissa, sillä se asetti tiettyjä rajoituksia ja haasteita työskentelyymme ja tiettyihin ratkaisuihin joihin päädyimme.

Opinnäytetyömme kehittämissideana on jatkotyöstää sitä siten, että ensi syksyn aikana se olisi mahdollisimman monen espoolaisen varhaiskasvattajan saatavilla. Materiaalipaketin esittelyn yhteydessä pyydettiin, että jakaisimme materiaalipaketin kaikkien Espoon varhaiskasvattajien saataville sekä suomi toisena kielenä lastentarhanopettajille. Espoon kaupungin kehittämisspäällikön toiveesta jätämme myös opinnäytetyömme hänelle.

6.2 Ammatillinen kasvu

Ammattietiikka on voimavara, joka on läsnä vuorovaikutussuhteissamme ja se sisältää suuren ammatillisen vastuun. Arvot kuten oikeudenmukaisuus, ihmisarvo ja totuudellisuus ovat lastentarhanopettajien eettisten periaatteiden pohjana. Tulevina lastentarhanopettajina tehtävämme on pedagoginen ja kasvatuksellinen vuorovaikutus. Työssä tulee jatkuvasti kriittisesti pohtia ja arvioida omaa toimintaa. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lait ja asetukset ohjaavat lastentarhanopettajan työtä. (Lastentarhanopettajanliitto i.a.) Sosionomin työhön vaikuttavat yhteiskunnassa tapahtuvat kulttuuriset muutokset, syrjäytymisuhat, globalisoituminen ja väestön ikääntyminen. Tekniikan jatkuva kehittyminen asettaa haasteita verkostoitumiselle ja vaatii työntekijältä jatkuvaa itsensä kehittämistä. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 198.)

Opinnäytetyö prosessina on vahvistanut meidän ammattieettisiä periaatteita monikulttuurisessa ympäristössä ja lisännyt tietämystämme eri uskonnoista, kulttuureista, maantiedosta ja monikulttuurisuuskasvatuksesta. Koimme rikkautena sen, että toisella on

vuosien työkokemus päiväkodista ja toisella vain harjoittelun kautta, joten tässä yhdistyivät kokemus ja asioiden tarkastelu uusin silmin.

Opinnäytetyön kautta ymmärsimme mitä monikulttuurisuuskasvatus pitää sisältää ja miten sitä voidaan toteuttaa. Huomasimme prosessimme aikana, kuinka eri käsityksiä kasvattajilla on monikulttuurisuuskasvatuksesta. Palautteen perusteella kasvattajat haustuivat aiheeseen ja pitivät aihetta tärkeänä, ajankohtaisena ja hyvänä opinnäytetyön aiheena. Opinnäytetyömme kautta saimme itsellemme valmiin työvälineen toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta. Opinnäytetyö oli koko prosessin ajan mielenkiintoamme ylläpitävä ja uusia näkökulmia avaava.

Materiaalipaketti tukee kasvattajia ja meitä tulevana lastentarhanopettajina monikulttuurisuuskasvatuksen toteuttamisessa huomioiden lasten kasvun ja kehityksen vaiheet ja osallisuuden merkityksen. Prosessi kokonaisuudessaan on selkeyttänyt meille monikulttuuristen lasten asemaa sekä kasvattajien tarpeita ja haasteita toteuttaa monikulttuurisuuskasvatusta. Esille nousi tarve kasvattajien lisäkoulutukselle ja tiedolle. Uteliaisuus on avain kulttuurien kohtaamiselle. Usein saatetaan ajatella, että monikulttuurisuuskasvatus ei kosketa meitä, jos ryhmässä ei ole ulkomaalaistaustaisia lapsia tai se mielletään kuuluvaksi suomi toisena kielenä -opetukseen. Monikulttuurisuuskasvatus kuuluu myös kantaväestölle ja on hyvä pohtia kuinka paljon monikulttuurisuutta on oman kulttuurin sisällä.

Koimme suunnitteluvaiheessa Webropol -kyselyn hyvin aikaa vieväksi. Ohjelma oli meille molemmille uusi ja ongelmia ilmeni, kun esitetasimme sitä ja kysely ei toiminut. Tässä vaiheessa jouduimme selvittämään kyselyn toimivuutta ja se vei monia päiviä. Koimme opinnäytetyön etenemisen kannalta tärkeäksi tavata säännöllisesti. Olimme tehneet suunnitelman työmme etenemisestä ja jaoimme myös vastuualueita, joita pystyimme itsenäisesti työstämään. Työskentelyvaiheemme jatkui tapaamistemme ulkopuolellakin taustatyötä tehden sekä tiivistä yhteyttä pitäen. Pääpaino oli kuitenkin yhteisillä tapaamisilla, jolloin työstimme työtämme.

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut pitkä, monivaiheinen ja paljon työtä vaatinut prosessi. Iso kiitos kuuluu perheillemme, jotka ovat tukeneet meitä työskentelymme aikana. On ollut myös suuri voimavara olla samassa elämäntilanteessa pienten lastemme kanssa

ja olemme voineet jakaa asioita sekä saada ymmärrystä toisiltamme. Opinnäytetyön ohjaajalta olemme saaneet hyviä vinkkejä työn tekoon, kiitos kuuluu myös hänelle.

Opinnäytetyö ammatillisen kasvun kannalta on ollut merkityksellinen. Monikulttuurisuuskasvatuksessa tärkeää on tietoiseksi tuleminen, jotta omista ennakkoluuloista ja asenteista voi irtaantua. Omat käsityksemme siitä ovat vahvistuneet ja tiedostamme sen, kuinka jokainen lapsi on arvokas juuri omana itsenään ja jokaisen taustaa tulee kunnioittaa. Tämä on mahdollista lasta osallistavalla toiminnalla sekä perheitä kuulemalla. Opinnäytetyötä tehdessämme koimme, että aihe herätti mielenkiintomme lähteä kehittämään monikulttuurisuuskasvatusta päiväkodeissa. Tietoiseksi tuleminen on ensiaskel, eri kulttuureiden ymmärtämiseen. Toivomme myös, että henkilöt jotka opinnäytetyötämme hyödyntävät, saavat uutta tietoa monikulttuurisuuskasvatuksesta päiväkodeissa. Merkittävää on että työ kasvattajana palkitsee, vaikka työmäärät lisääntyvät. Sosionomin ammatillinen asiantuntijuus kehittyy läpi työelämän ja identiteetti muovaantuu työn tekemisen kautta.

6.3 Kehittämisideat

Matka maailman ympäri materiaalipakettia ei tulla julkaisemaan theseuksessa, sillä olemme pohtineet, että lähdemme markkinoimaan ja kehittämään tuotettamme jatkossa. Espoon varhaiskasvatuksesta on toivottu materiaalipaketin jakamista kaikille varhaiskasvattajille, joka voitaisiin sähköisesti laittaa jakeluun ja tämän tulemme toteuttamaan, sillä kuntien tehtävänä tulevaisuudessa on kehittää monikulttuurisuuskasvatusta.

Kehittämisideana matka maailman ympäri materiaalipakettia kasvattajat voivat esimerkiksi käyttää toiminnallisen teemapäivän suunnittelussa. Päiväkodin lapset saisivat passit ja muutama kasvattaja valittaisiin lentokapteeneiksi. Aikuisten tehtävänä on johdattella lapset huoneesta toiseen ja jokaisessa huoneessa olisi eri maanosista jotakin, esimerkiksi eri maiden kulttuureista, johon vanhemmilta voitaisiin kysyä lisätietoa ja materiaalia. Huoneissa käytyään, lapset saisivat passeihinsa jokaisesta pisteestä leiman.

Eri maiden kulttuureista kasvattajat voivat ottaa itsenäisesti selvää ja materiaalipakettimme loppuun olemme keränneet kasvattajille tietoa erilaisista tietokirjoista. Kasvattajien tietoiseksi tekemisen tärkeys on arvokasta, joten ideoimme aiheesta myös työyhteisöt ja kehittäminen -opintojaksolla ryhmätyönä varhaiskasvattajille suunnatun teemapäivän, jossa olisi erilaista tietoutta monikulttuurisuuskasvatuksesta toteutettavaksi päiväkodin arkeen. Tutkimusten mukaan varhaiskasvattajilta puuttuu tietoa ja aikaa monikulttuurisuuskasvatuksen suunnittelemiseen ja toteuttamiseen sekä materiaalin hankkimiseen, joten tällainen yhteinen kokoontuminen voisi palvella hyvin, jotta myös omia ideoita voitaisiin vaihtaa aiheesta. Tärkeä tavoite olisi tutustuttaa varhaiskasvattajia materiaaliin, kasvattajien monikulttuurisuuskasvatusta koskevan osaamisen lisäämiseen ja tätä kautta heidän työnsä helpottamiseen. Teemapäivän tarkoitus on lisätä kasvattajien valmiutta suunnitella arjen toimintoja siten, että lapsiryhmän moninaisuus ja monikulttuurisuus huomioitaisiin paremmin. Toivomme myös, että aiheesta tehtäisiin jatkotutkimuksia, esimerkiksi paneutuen lapsen osallisuuden, uskontojen, eri maiden juhlien tai perheiden kulttuurien huomioimiseen päiväkodissa.

Koemme tärkeänä kotoutumisen kannalta myös vanhempien osallisuuden päiväkodin arjessa. Sen vuoksi olemme nostaneet materiaalipakettiin tehtäviä, esimerkiksi vanhemmat voivat tulla kertomaan ja esittelemään omaan kulttuurinsa liittyviä juhlaperin-

teitä sekä eri kieli – ja kulttuuritaustaiset työntekijät ovat merkittävässä roolissa juhlien järjestelyssä. Materiaalipakettimme soveltuu hyvin esimerkiksi toiminnallisiin päiväkodin juhliin, joihin perheet voivat osallistua. Perheitä voi osallistaa myös kertomaan jostain oman maansa paikasta. Lapsiryhmässä voi ottaa lasten vanhemmat mukaan ja järjestää lapsen kotikulttuurin juhlan kunniaksi yhteistä ohjelmaa ja näin tukea lapsen kulttuuri-identiteetin säilymistä ja sitä kautta kantaväestön lasten erilaisuuden ymmärtämistä ja suvaitsevaisuuden lisäämistä.

Näihin ajatuksiin voimme todeta ja tiivistää opinnäytetyömme Pauliina Timosen sanoin (2013, 126):

Jokaisen kasvattajan olisi tärkeää muistaa, että pääasiallisesti jokainen vanhempi, katsomatta ihonväriin, kulttuuriin tai uskontoon tahtoo lapselleen parasta. Jokainen ihminen toivoo tulevansa kohdelluksi oikeudenmukaisesti, tasavertaisesti ja kunnioitetusti riippumatta siitä mistäpäin tulee. Ihmisluonto tunteineen on jokaiselle yhteinen, vaikka kulttuurit vaihtelevatkin. Samaan kulttuuriin kuuluvat ihmiset eivät ole myöskään yhtenäinen massa vaan jokainen ihminen on oma ainutlaatuinen yksilönsä. Toisen ihmisen avoin ja vastaanottavainen mieli ovat avain onnistuneeseen vuorovaikutukseen ja yhteiseloön, olipa kyse eri kulttuurien kohtaamisesta tai vuorovaikutuksesta yleensä. Jokainen lapsi ja aikuinen on arvokas ihmisyytensä perusteella. Siispä ennen kaikkea Tarja Halosen (2010) sanoin: Tarvitsemme uudistuksia, joihin ei kulu euroakaan. Puhun asenteista. Ihmiset ovat erilaisia, mutta eivät eriarvoisia.

LÄHTEET

- Aaltonen, Riitta; Lehtinen, Taisto; Leppänen, Kyllikki; Peltonen, Tiina; Tarvo, Marja-Terttu; Tuunainen, Päivi & Viherä-Toivonen, Anne 2008. Havainnointi ja pedagoginen tuki 3–5-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksessa. Lasten päivähoito oppaita ja työkirjoja 2008:3. Helsingin kaupunki sosiaalivirasto. Viitattu 20.3.2016.
http://www.socca.fi/files/486/Havainnointi_pedagoginen_tuki_varhaiskasvatuksessa_2008.pdf
- Banks A, James 2002. An Introduction to multicultural education. United States Of America: A person education company. 1, 23
- Brederode-Santos, Maria Emília; Claeys, Jo; Fazah, Rania; Schneider, Annette & Szelenyi, Zsuzsanna 2012. Compasito. Lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja. Saarijärvi: Euroopan neuvosto, 21–22
- Diakonia-ammattikorkeakoulu 2010. Kohti tutkivaa ammattikäytäntöä. Opas Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöitä varten. C, katsauksia ja aineistoja 17. Verkkojulkaisuna 21.11.2015.
www.diak.fi/opiskelu/.../Kohti%20tutkivaa%20ammattikäytäntöä.pdf
- Eerola-Pennanen, Paula 2011. Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS kustannus, 233–245
- Espoo 2013. Ulkomaalaistaustaiset nyt ja tulevaisuudessa. Tietoisku 2/2013. Viitattu 31.3.2016. <http://www.espoo.fi/download/noname/%7BCB800B83-7329479E-B85A-468360EEF1E2%7D/34950>
- Espoo 2015. Espoon väestörakenne 2014/2015. Tietoisku 6/2015. Viitattu 31.3.2016 <http://www.espoo.fi/download/noname/%7BA7B02112-589D-4FA5-AC72-80C43E0968E8%7D/60407>
- Hall, Stuart 2003. Monikulttuurisuus. Teoksessa Sara Ahmed, Hans Magnus Enzensberger, John Fiske, Stuart Hall, Ulf Hannerz, Doreen Massey, David Morley, toim. Mikko Lehtonen ja Olli Löytty. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy, 233–281
- Halme, Katjamaria & Vataja, Anita 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Helsinki: Tammi.

- Hammar-Suutari, Sari 2009. Asiakkaana erilaisuus. Kulttuurien välisen viranomaistominnan etnografia. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja. N:o 147. Viitattu 20.2.2016.
http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-9522193032/urn_isbn_978952-219-303-2.pdf
- Heinämäki, Liisa 2000. Varhais-erityiskasvatus lapsen arjessa. Jyväskylä: Tammi
- Helsingin kaupungin tietokeskus 2016. Helsingin seudun vieraskielisen väestön ennuste 2015-2030. Tilastoja 2016:1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Viitattu 9.3.2016.
http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/16_01_11_Tilastoja_1_Vuori.pdf
- Helsingin kaupunki i.a. Ota koppi! Monikulttuurisuus Helsingissä. Kieli, osallisuus ja oppiminen -ohjelma 4-8-vuotiaille lapsille. Viitattu 21.2.2016.
<http://www.otakoppi-ohjelma.fi/ota-koppi-ohjelma/esipuhe>
- Herman, Melissa 2004. Forced to choose: Some determinants of racial identification in multiracial adolescents. *Child development*
- Honour, Hugh & Fleming, John 2011. Maailman taiteen historia. Helsinki: Otava
- hooks bell 2007. Vapauttava kasvatus. Helsinki: Kansanvalistusseura
- Huttunen, Laura; Löytty, Olli & Rastas, Anna 2005. Suomalainen monikulttuurisuus pakallisia ja ylijäisiä suhteita. Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen & Olli Löytty (toim.) Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Tampere: Vastapaino, 16–40
- Jensen, Bente 2009. A Nordic approach to early childhood education (ECE) and socially endangered children. *European early childhood education research journal* 1, 7-21
- Järvinen, Mervi & Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatus ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja
- Kalliala, Marjatta 2015. Uskonto, kulttuuri ja lapsuus. Teoksessa Martin Ubani, Salla Poulter ja Arto Kallioniemi. Uskonto lapsuuden kulttuureissa. Lasten Keskus: Helsinki, 15–34
- Kanniainen, Minna-Rosa 2010. Kulttuurikompetenssista kulttuurien väliseen kompetenssiin ja yksilöiden kohtaamiseen. Teoksessa Imre Bartis. Maahanmuuttajataustaisen ohjaus koulutuksessa ja työelämässä. Helsingin yliopisto: Yliopistopaino Oy, 30–36. Viitattu 27.4.2015.

<http://blogs.helsinki.fi/koulutuksestatyuelamaan/files/2010/11/Maahanmuttajataustaisen-ohjaus-koulutuksessa-ja-tyoelamassa-Palmenianjulkaisu20101.pdf>

- Kaskela, Marja & Krongvist, Eeva-Liisa 2012. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Stakes. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy. Viitattu 14.1.2016.
https://www.julkari.fi/biststream/handle/10024/110190/URN_ISBN_978952-245-819-3.pdf?sequence=1
- Kiminki, Iida-Elina 2015. Yhteinen maapallo. Kuinka minä liityn maailmaan? Globaalia ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja alkuopetuksessa. Kasvattajan opas. Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry. Viitattu 6.2.2016.
http://www.vihrealippu.fi/images/documents/maapallo_vaka_web.pdf
- Koskensalmi, Saija & Lauttio, Leena-Maija 2002. Kehittämishankkeet-muutos parempaan. Teoksessa Kari Lindström & Anneli Leppänen (toim.) Työyhteisön terveys ja hyvinvointi. Helsinki: Työterveyslaitos, 86–93.
- Krongvist, Eeva-Leena 2011. Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta. Teoksessa Eeva Hujala ja Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 13–30
- Krongvist, Liisa & Kristiina Komulainen 2011. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY pro Oy, 87–91
- Kupiainen, Jari 2003. Mikä monikulttuurisuus? 244–245. Teoksessa Raisa Simola Heikkinen. Monenkirjava rasismi. Saarijärvi: Joensuu University Press, 244–258
- Kuusisto, Arniika 2009. Homma hanskassa! Päiväkodin monimuotoisuus rikkautena. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto. Oppaita ja työkirjoja 2009:3, 9
- Laki kotouttamisen edistämisestä 2010/1386, 30.12.2010. Viitattu 26.1.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999, 9.4.1999. Viitattu 26.1.2016.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Lastentarhanopettajanliitto i.a. Lastentarhanopettajan ammattietikka. Helsinki. Viitattu 21.2.2016.
www.lastentarha.fi/.../Satellite?...filename%3DLastentarhanopettajan%2B

- Mannerheimin lastensuojeluliitto 2014. Varhaiskasvatus on lapsen oikeus. MLL:n lausunto varhaiskasvatuslaista 27.5.2014. Viitattu 20.4.2016.
http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=20885368
- Mäkinen, Marita 2012. Kuule; minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen. Teoksessa Eeva Hujala ja Leena Turja. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä. PS-kustannus, 95–108
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka Anne & Saarnio, Tuula 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Nummenmaa, Anna Raija 2006. Kasvattajien yhteisö ja kasvatuskulttuuri. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rasku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Osuuskunta vastapaino, 19–30
- Opetus- ja varhaiskasvatuslautakunta 2013, Espoon varhaiskasvatussuunnitelma. Espoon suomenkielinen varhaiskasvatus, 45–46. Viitattu 25.1.2016.
<http://www.espoo.fi/download/noname/%7BAFB7AE5E-7D21-4CF38F32-977B2885A83B%7D/42804>
- Paavola, Heini & Talib, Mirja-Tytti 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa. PS-kustannus:Juva
- Paavola, Heini 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Tutkimuksia 283. Helsinki: Helsingin Yliopisto, 46. Viitattu 25.2.2016.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19984/monikult.pdf?sequence>
- Paavola, Heini 2011. Mitä ovat monikulttuurinen lapsuus ja kasvatus? Teoksessa Eeva Liisa Kronqvist ja Kristiina Komulainen. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. Helsinki: WSOY pro Oy, 87–91
- Palola, Elina 2004. Euroopan unioni, kansainvälistyminen ja varhaiskasvatuksen laatu. Teoksessa Risto Ruokolainen ja Kirsi Alila (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2004:6. Helsinki: Edita Prima Oy, 41–52
- Pernaa, Minna 2014. Monikulttuurisuus on arkea varhaiskasvatuksessa. Sosiaali – ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2014:1. Helsinki: Edita Prima Oy, 1–10. Viitattu 24.11.2015.
<http://tesso.fi/artikkeli/monikulttuurisuus-arkea-varhaiskasvatuksessa>

- Perustuslaki 731/1999. 17§ oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin. Viitattu 9.3.2016.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#a731-1999>
- Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi
- Pitkänen, Pirkko 2003. Erilaisia mutta samanarvoisia: kohti toimivaa monikulttuurisuutta. Teoksessa Raisa Simola ja Kaija Heikkinen. Monenkirjava rasismi. Joensuu: University Press Oy, 259–272.
- Rautiainen, Asta 2005. Koulu yhteisöllisenä toimijana. Helsinki; Yliopistopaino.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tampere: Tammi
- Räty, Minttu 2009. Monikulttuurisen työn valmiudet sosiaalialalla. Sosionomikoulutuksen näkökulma. Ammatillinen lisensiaatintyö. Tampere. Tampereen yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunta. Viitattu 27.4.2015.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/76522/lisuri00109.pdf?sequence=1>
- Salminen, Eija & Tynninen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa. –Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.
- Santavuori, Risto 2011. Lapsen mediavuodet. Medialeikin ohjauskirja. Luku 5. Viitattu 25.2.2016. <http://www.medialeikki.fi/periaatteet/lapsilahtoisuus.pdf>
- Soilamo, Outi 2008. Opettajan monikulttuurinen työ. Turun yliopiston julkaisuja, sarja c, 267. Diss.Turku, 22, 86. Viitattu 20.2.2016.
[http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/36550/c267.pdf?sequence=\(5.7.2013\)](http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/36550/c267.pdf?sequence=(5.7.2013))
- Soini, Sinikka; Joki, Marjut; Lahtinen, Marjaana & Vartia, Maarit 2002. Alkuelvittely edellytys kehittämisprosessin onnistumiselle. Teoksessa Kari Lindström & Anneli Leppänen (toim.) Työyhteisön terveys ja hyvinvointi. Helsinki: Työterveyslaitos, 104–113.
- Sosiaali -ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saarijärvi: Stakes oppaita 56, 39–40. Viitattu 18.10.2015.
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>
- Sosiaali ja terveysministeriö 2007. Maahanmuuttotyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Sosiaali -ja terveysministeriön selvityksiä 2007:62. Viitattu 29.11.2015.

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114451/selv200762.pdf?sequence=1>

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 30.12.2014. Viitattu 26.1.2016.

<https://www.fiinlex.fi/fi/laki/alkup/2014/2014301>

Suurpää, Leena 2005. Suvaitsevaisuus. Sietämistä vai solidaarisuutta? Teoksessa Anna Rastas, Laura Huttunen ja Olli Löytty. Suomalainen vieraskirja. Kuinka käsitellä monikulttuurisuutta. Vastapaino: Tampere, 41–68

Timonen, Pauliina 2013. Maailman lapset –kaiken maailman lapsia? Varhaiskasvatuksen työntekijöiden asennoituminen päivähoidon monikulttuurisuuteen. Pro gradu –tutkielma. Viitattu 20.2.2016.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20131090/urn_nbn_fi_uef-20131090.pdf

Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala ja Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, 41–53

Unesco 1997. Toimikunnan sopimuksia ja suosituksia-sarja n:o 19, 1997. Rauhan-, ihmisoikeus -ja demokratikasvatuksen yhteiset perusteet. Kasvatuksesta rauhaan, ihmisoikeuden kunnioitukseen ja demokratiaan. Helsinki: Yliopistopaino

Unicef i.a. Lapsen oikeuksien julistus. Viitattu 4.2.2016.

<http://www.unicef.fi/lapsenoikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus>

Wahlberg, Karl-Erik 2004. Perhe ja vuorovaikutusnäkökulma lapsen käyttäytymiseen. Teoksessa Päivi Pihlaja&Riitta Viitala. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WSOY. s.79–96

Wahlström, Riitta 1996. Suvaitsevaisuuteen kasvattaminen.- Erilaisuus on rikkautta. Helsinki: WSOY

Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Lomakkeen laadinta ja kysymysten tekeminen. Teoksessa Juhani Aaltola ja Raine Valli. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: Chydenius-Instituutin julkaisuja 2/2001, 100–112

Varhaiskasvatustalaki. 2015/580, 2 a §, 8.5.2015. Viitattu 1.11.2015.

Venninen, Tuulikki 2009. Monikulttuurisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa-kyselyn tulokset. VKK-metro. Varhaiskasvatuksen kehittämissyksikkö. Viitattu 1.12.2015.

[http://www.socca.fi/files/183/Monikulttuurisuutta_tukevat_tyomallit_paak
aupunkiseudun_varhaiskasvatuksessa.pdf](http://www.socca.fi/files/183/Monikulttuurisuutta_tukevat_tyomallit_paak
aupunkiseudun_varhaiskasvatuksessa.pdf)

Viitala, Riitta, 2007. Henkilöstöjohtaminen. Strateginen kilpailutekijä. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Väätäjä, Hanna-Lena 2015. Lastentarhanopettajien käsityksiä yhdenvertaisuudesta ja sen toteuttamisesta päiväkotien monikulttuurisissa ryhmissä. Pro gradu tutkimus. Oulu: Oulun yliopisto. Viitattu 19.11.2015.

<http://www.herkules oulu.fi/thesis/nbnfioulu/201506041778.pdf>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014, 30.12.2014. Viitattu 26.1.2016.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Zimmer, Renate 2011. Psykomotoriikan käsikirja. -Teoriaa ja käytäntöä lasten psykomotoriseen tukemiseen. Keuruu: VK-Kustannus Oy.

LIITE 1: Saatekirje ja kyselyrunko

Hei!

Olemme kaksi sosionomi-lastentarhanopettajaopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta.

Teemme opinnäytetyömme monikulttuurisuuskasvatuksesta. Osana opinnäytetyötämme kartoitamme kyselylomakkeen avulla xx päiväkotien 3-5-vuotiaiden lasten ryhmien henkilökunnan ajatuksia monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumisesta.

Vastaustenne perusteella tulemme kehittämään materiaalipaketin, jonka tarkoituksena on hyödyttää työyhteisöänne monikulttuurisuuskasvatuksen toteutuksessa, joten toivomme mahdollisimman monen vastaavan kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen vie noin 10 minuuttia ja vastaukset käsittelemme anonyymisti.

Pyydämme teitä vastaamaan oheiseen webropol-kyselyyn viimeistään 22.1.2016 mennessä. Tarkoituksenamme on tulla esittelemään materiaalipaketin sisältöä keväällä 2016 talon yhteiseen palaveriin. Tulemme keräämään teiltä myös palautetta ja arviointia työskentelyprosessista webropol-lomakkeella kevään 2016 aikana.

Yhteistyöstä kiittäen

Salla Jaakola

salla.jaakola(at)student.diak.fi

Katja Lindholm

katja.lindholm(at)student.diak.fi

Monikulttuurisuuskasvatuksen alkukartoitus päiväkotien henkilökunnalle

"Varhaiskasvatuksessa on tärkeää perehtyä lasten omaan kulttuuriin, elämäntapoihin ja historiaan.

Lapsen omaa kulttuuritaustaa tulee arvostaa ja saada se näkyväksi varhaiskasvatuksen arkipäivässä.

Monikulttuurisuuskasvatuksen lähtökohdat ovat kirjattu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin ja tavoitteeksi luokitellaan tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, kulttuurienvälisen ymmärryksen sekä kieli- ja kulttuuritietoisuuden lisääminen. Pää tavoitteena on tarjota kaikille lapsille kielellisiä, etnisiä ja kulttuurisia kokemuksia sekä auttaa lasta saavuttamaan laajempi itseymmärrys."

1. Koulutusnimikkeesi?

- Lastenhoitaja
 - Lastentarhanopettaja
 - Lastenohjaaja
 - Päivähoitaja tai muu vastaava
 - Muu, mikä?
-

2. Työhistoriasi päiväkodeissa

- Alle 1-vuosi
- 1-5 vuotta
- 6-10 vuotta
- 11–15 vuotta
- yli 15 vuotta

3. Minkä tyyppistä materiaaliopasta käyttäisit mieluiten päiväkodin arjessa?

- Paperinen materiaaliopas
 - Kulttuurinen matkalaukku, jossa olisi valmiita toiminnallisia kortteja toimintatuokioihin
 - Maailmankartta, maiden liput ja tietopaketti maanosien kulttuureista
 - Muu, mikä?
-

4. Mistä maanosasta kaipaavat tällä hetkellä eniten tietoa?

- Afrikka
 Eurooppa
 Aasia
 Pohjois-Amerikka
 Etelä-Amerikka
 Muu, mikä

5. Kuinka tärkeänä näet monikulttuurisuuskasvatuksen päiväkodissa?

- Erittäin tärkeää
 Tärkeää
 Ei niin tärkeää
 Ei tärkeää
 En tiedä

6. 1. Kuvaile, miten monikulttuurisuuskasvatus toteutuu päiväkodissanne?

500 merkkiä jäljellä

7. Arvioi 1-5, kuinka monikulttuurisuuskasvatus näkyy seuraavilla osa-alueilla päiväkodissanne:

1=Heikosti 2=Vähän 3=Hyvin 4=Erittäin hyvin 5=Erinomaisesti

	1	2	3	4	5
Liikunta	☐	☐	☐	☐	☐
Leikki	☐	☐	☐	☐	☐
Käden taidot	☐	☐	☐	☐	☐
Musiikki	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu	☐	☐	☐	☐	☐

8. Mitä osa-aluetta haluaisit kehittää monikulttuurisuuskasvatusta toteuttaessasi päiväkodissanne?

- Liikunta
- Leikki
- Käden taidot
- Musiikki
- Keskustelu

9. Koetko joitain haasteita monikulttuurisuuskasvatuksen toteuttamisessa päiväkodissa?

Valitse 1

- Ajan puute
- Resurssien puute
- Tiedon puute
- En koe tarpeellisenä lisätä monikulttuurisuuskasvatusta päiväkodissa
- Muu, mikä?

10. Miten mielestäsi vanhemmat otetaan huomioon lasten monikulttuurisuuskasvatusta toteuttaessa päiväkodissa?

- Erittäin hyvin
- hyvin
- vähän
- heikosti
- ei ollenkaan

11. Millä tavalla mielestäsi eri maiden juhlat huomioidaan päiväkodissasi?

- Erittäin hyvin
- hyvin
- vähän
- heikosti
- ei ollenkaan

12. Kerro lyhyesti, miten otat huomioon lasten kulttuuritaustan ryhmien toiminnan suunnittelussa?

500 merkkiä jäljellä

13. Arvioi 1-5, miten päiväkodissa otetaan mukaan monikulttuurisuuskasvatuksen suunnitteluun ja toteutukseen eri kieli -ja kulttuuritaustaiset lapset, vanhemmat ja työntekijät?

1=heikosti, 2=vähän, 3=hyvin, 4=erittäin hyvin, 5=erinomaisesti

	1	2	3	4	5
lapset	☐	☐	☐	☐	☐
vanhemmat	☐	☐	☐	☐	☐
työntekijät	☐	☐	☐	☐	☐

14. Kenelle mielestäsi monikulttuurisuuskasvatus on suunnattu?

- lapset
- vanhemmat
- työyhteisö
- kaikki
- en tiedä

15. Arvioi 1-5, kuinka tietosi ja taitosi riittävät kohtaamaan monikulttuurisuuskasvatuksen päivähoidossa seuraavilla osa-alueilla:

1=heikosti, 2=vähän, 3=hyvin, 4=erittäin hyvin, 5=erinomaisesti

	1	2	3	4	5
Liikunta	☐	☐	☐	☐	☐
Leikki	☐	☐	☐	☐	☐
Käden taidot	☐	☐	☐	☐	☐
Musiikki	☐	☐	☐	☐	☐
Keskustelu	☐	☐	☐	☐	☐

16. Missä toiminnassa käyttäisit mieluiten materiaalipaketin sisältöä hyödyksesi päiväkodin arjessa?

- Aamupiiritoiminta
- Liikunta ja leikki

- Musiikki
- Käden taidot
- Keskustelu

17. Muita kehittämisideoita tai ajatuksia monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumiselle päiväkodissanne

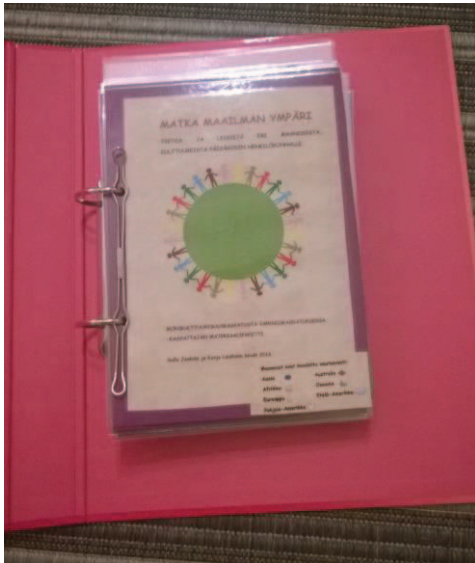
500 merkkiä jäljellä

Kiitos vastauksista!

LIITE 2: Maailmankartta ja liput

LIITE 3: Valmiit laminoidut kortit

LIITE 4: Palautekysely

PALAUTETTA MATERIAALIPAKETISTA

1. YLEISVAIKUTELMA MATERIAALIPAKETISTA

Onko mielestäsi teksti sopivan kokoista? (ympyröi)

kyllä

ei

en tiedä

Onko tieto selkeästi löydettävissä paperiversiossa?

kyllä

ei

en tiedä

Onko tietoa mielestäsi sivuilla sopivasti?

kyllä

ei

en tiedä

2 KIELIASU

Onko kieli mielestäsi ymmärrettävää ja hyödynnettävissä lasten parissa?

Kyllä

Ei

en tiedä

Selkeyttikö esittely oppaan käyttämistä

kyllä

ei

en tiedä

Aiotko käyttää työssäsi valmiita laminoituja kortteja?

Kyllä

En

En tiedä

3 KÄYTTÖKELPOISUUS

Koetko että oppaasta tai laminoiduista korteista on sinulle hyötyä työssäsi?

kyllä

ei

en tiedä

Hyödyttääkö mielestäsi opas monikulttuurisuuskasvatuksen toteutumista arjessa?

kyllä

ei

en tiedä

Vastasiko opas sisällöltään odotuksiasi?

kyllä

ei

en tiedä

Muuta palautetta ☺:

Kiitos vastauksista!